

Bulharskou Starou planinou s batoletem a pěti centimetry

2022

Expedice s přechodem centrální bulharské Staré planiny, včetně nejvyšší části pohoří, letos s poněkud větší zátěží na zádech. Deset dní na horách a skoro 160 km pěšky. Na závěr odpočinkové dny u Černého moře.
Od 17. června do 3. července 2022 ; Janča, Bára a Pavouk

Foto na první straně obálky: večer u chaty Taža; na předposlední straně obálky: vodopád Karlovsko praskalo; na poslední straně obálky: na hřebeni hor nad Zlatickým průsmykem

Nafotili a vytvořili Janča a Pavouk Ledvinovi
www.ledvinovi.cz

– „Já jsem planinárka, máma je planinárka a táta je taky planinár!“, glosovala Bára nedaleko vrchu Botev.

Bohužel cestička z kopce vedla přímo po návětrné straně hor, šli jsme v poryvech vichru, který se rozhodl nás odnést do dále a chvílemi s námi opravdu pohazoval. První kapky deště. Šel jsem, jak nejrychleji jsem dokázal, chvílemi opravdově běžel, s Bárou stále v krosničce na zádech. Ta trochu brečela a křičela, následně si zpívala. Po hřebeni jsme doběhli do prvního sedla a rychle hřeben opustili. Spouštěli jsme se do bočního traverzu, směrem k další turistické cestě, která celý hřeben podcházela v úbočí. Buch, prásk! Ozvaly se první rány bouřky.

– „To je jen malá bouřka, já tomu říkám bouřička“, řekla Bára vesele, když jsme stále ještě utíkali dolů před bouřkou a vodou. První kapky vody se rychle změnily ve slejvák a poprvé v Bulharsku jsme pořádně otestovali naše vybavení do deště.

Jedeme na Balkán!

Po týdnu intenzivních příprav nastal okamžik odjezdu. Většinu času zabralo každoroční uvažování, kam vůbec jet. Jako každý rok jsem dlouze přemýšlel, kam jet, aby se tam nám všem líbilo, aby hory byly i pro dítě schůdné, bezpečné, aby se dalo dokoupit jídlo, abychom to zvládli i s novou, t. č. pěticentimetrovou Jančinou „zátěží“. Vyhrála bulharská Stará planina, pět set kiláků dlouhé pohoří a konkrétně jeho centrální část. Na Balkán jsme se vraceli po dlouhých šesti letech, už se nám stýskalo. Pak už bylo „jen“ hledání a nakupování nejpohodlnějšího spojení do Bulharska a zpět. Jako loni i předloni nikde na internetu nebyly žádné tipy, na které hory vyrazit natěžko s batoletem na zádech. Janča chystala jídlo a věci pro dítě a pečlivě zvažovala, co všechno lze nechat doma, abychom batohy unesli.

Chata Kašana

Na horách byli koně a jinak nikdo

Balkán začal již na Zvonařce v pátek večer: budoucí bulharští spolucestující plivali a odhazovali věci na zem a kouřili hned vedle dítek. Naopak zachovávali stoický klid při několikahodinovém čekání na zpožděný autobus na lince Brémy – Brno – Sofie – Varna. Z této dlouhé trasy nám měl „stačit“ jen úsek Brno – Sofie. Původně jsme měli vyjet ve tři odpoledne, několik dní před odjezdem nám zavolal dopravce, že pojedeme v sedm, a nakonec náš autobus dorazil do Brna až v devět večer.

Autobus dělal zastávky na kouření, močení a sváču, vždy minimálně půl hodiny. Jejich častá frekvence přišla vhod, jelikož záchod v autobuse byl po celou dobu cesty zamčený. Bus byl plný Bulharů a Bulharek, jen asi čtyři Češi a Češky. Venku se kouřili všude, nad dětmi, vedle nich. Asi o půlnoci jsme byli ve Vídni, v noci jsme projeli Budapešti a když jsme čekali na maďarsko-srbské hranici, zrovna vycházelo slunce. V Srbsku jsme minuli Novi sad, Bělehrad a Niš. Na dálnici náš autobus v jeden okamžik zastavila srbská policie a nechala nás dvacet minut čekat, zpoždění narostlo.

Před srbsko-bulharskou hranicí, u Pirotu, jsme projeli po nové dálnici. Jelo se nad kaňonem řeky a koukali na vrcholky srbské části Staré planiny, chodili jsme tu před šesti lety. Šlo vrcholky těch samých hor, kam jsme měli namířeno, my jsme se potřebovali dostat ještě 150 km východně.

Před hranicemi jsme si v motorestu dali po letech náš první balkánský burek se sýrem, moc dobrý, pěkně posloužil jako pozdní oběd. Dlouze jsme postáli na bulharské hranici a až ve čtyři odpoledne jsme dojeli na nádraží do Sofie, ačkoliv původní plán byl v devět ráno a následně v jednu odpoledne.

– „Jak se ti líbilo v autobuse?“

– „Výborně, skvělé to bylo“, odpověděla Bára po sedmnácti hodinách jízdy.

Autobusové a vlakové nádraží v Sofii je našťastí na jednom místě. Rychle jsme vyměnili nějaká eura na leva, koupili si kus pizzy a marně se pokoušeli vybrat další leva z více bankomatů. Bleskurychle jsme si koupili lístky na vlak a hned o půl páté odjeli rychlíkem, potřebovali jsme se dostat do hor, pod Starou planinu. Jeli jsme hodinu a půl na východ do města Pirdop (průměrná kvalita vlaku, jedna zásuvka na celý vagón, avšak funkční wifi) a po půl hodině čekání jsme odjeli druhým a zároveň našim posledním vlakovým spojem do sousedního městečka Zlatice.

O půl sedmé jsme byli v cíli, malé hurá. Nebyli jsme na místě zcela, jelikož hřebeny hor čněly tisíc metrů nad námi, několik hodin chůze vzhůru, tam již dnes nedojdeme. Do hor sice vedla silnička, ale bez veřejné dopravy, tak jsme si přivolali taxík. Paní na nádraží nám dala telefonní čísla na jejího známého taxikáře a ten za pár minut přijel.

– „Kam že jedete?“ – „Jaké sedlo?“ – „Nemám mapu a nefunguje mi navigace!“

Taxikář byl z vedlejšího města, ale vůbec neznal jeho okolí! Po kratší debatě jsem mu slíbil, že budu navigovat a on souhlasil s odvozem do hor. Jeli jsme dvanáct kilometrů vzhůru do Zlatického průsmyku k chatě Kašava. Oficiálně byla hned za městem cedule zákaz vjezdu, jelikož horská silnice byla i na bulharské poměry ve velmi špatném stavu, místy třeba chyběl zcela asfalt. Podle několika aut naším směrem a i v protisměru, místním zákaz a tragický stav cesty vůbec nevadil.

Vystoupili jsme ve Zlatickém průsmyku, čímž jsme se dostali přímo do „srdce“ Staré planiny, dlouhatánského pohoří, které se táhne přes celé Bulharsko. Zlatický průsmyk (Kašana) leží přesně na západním okraji jeho centrální části. Nás čekal pěší přechod přes tuto část hor, po dálkové pěší trase zvané *Kom–Emine*, po červené značce po hlavním hřebeni. Navečer tady na horách bylo citelně chladněji.

Chiža Kašana (1340 m; *chiža* znamená bulharsky chata), stojící hned pod cestou, byla otevřená, před ní stála paní domáčí a dvě bulharské turistky. *Chatárka* nám přidělila spinkání v pěti lůžkovém

pokojíčku v samostatném domečku nad hlavní budovou. Rychle nám nachystala obrovskou večeři sestávající se z *bob čorby* (fazolové polévky) s chlebem, šopáku se sýrem a ještě hranolek se sýrem. Všichni v Bulharsku doposud hovořili jen bulharsky, první výjimka byla zdejší turistka, se kterou se dalo hovořit anglicky. Druhá měla dědu z mých rodných Pardubic. Chvíli jsme si v jídelně povídali a rychle na kutě, minulou noc jsme se moc nevyspali a na zítra brzy ráno jsme si objednali snídani.

Chatárka byla milá, ubytování bylo v našich měřítkách „nižší kvalita“, vše omšelé, zašlé, řada vybavení rozbitá, postel velmi proleželá. Po osmělení jsem využil místní erární papuče, doporučujeme je k užívání, přezůvky do hor netřeba vozit!

Pátek a sobota 17–18. 6. 2022 Brno–Sofie /bus/; Sofie–Zlatica /vlak/; Zlatica–Kašana /auto/

PRÁZDNÉ HORY

Na sedmou ranní jsme si objednali snídani: pět opečených chlebů ve vajíčku, sýr, marmeládu, bylinkový čaj. Vše bylo moc dobré. Bára dostala od *chatárky* na cestu dvě sušenky. Pomalu jsme si sbalili, vyzkoušeli turecký záchod a ve čtvrt na devět vyrazili po červené turistické značce, která nás měla doprovázet po celou dobu na horách. Chata Kašana stála hned pod sedlem Zlaticky prochod, v sedle byl pramen, kolem les, lesní jahody (netrhali jsme, čekali jsme, že budou dnes i další dny všude). Les rychle řídl: jalovce, borovice, šípky, až jsme vyšli na louky do otevřené krajiny. V dopoledním vedru jsme šli přímo proti slunci. Traverzovali jsme hřeben vzhůru, mezi spoustou vyšlapaných cestiček pro zvířata několikrát nebylo jasné, kudy pokračovat, místy jsme kličkovali z jedné pěšinky na druhou. U hory Svišti plaz jsme se konečně dostali přímo na hřeben. Již od začátku putování nás provázela jalovcová kosodřevina (známe ji dobře ze srbské Staré planiny), na prostup a odírání noh je horší než borovicová kleč.

Celý hřeben Staré planiny je orientován ve směru západ-východ; k jihu padá přímo do údolí, k severu pokračuje více nižších hřebenů. Objevily se nám výhledy nejen na blízké kopce Staré planiny, ale i na všechna nejvýznamnější pohoří Bulharska (!): na Vitošu nad Sofií (80 km), Rilu na jihozápadě (90 km), sousední Pirin (130 km) i rozlehlé Rodopy přímo na jihu (120 km). Dokonce se daly pouhým okem rozlišit zbytky sněhu v nejvyšších partiích těchto hor.

Pokračovali jsme k východu, nyní přímo po hlavním hřebeni, takový byl náš plán na celou dobu pobytu. Bára chvíli sama ťapala. V sedlech i na kopcích byly často značené turistické odbočky, k jihu i k severu. Trochu foukalo a občas bylo zataženo. Na oblých a travnatých kopcích se pásli koně a krávy. Po obědě v jednom sedýlku Bára zase sama déle šlapala. Následoval prudší výstup na vrchol Kosica: Bára už byla v nosítku a hned usnula. Hřebínek, nahoru, dolů: cesta byla dlouhá. Před půl pátou jsme došli na dohled bývalé chaty Planinski izvori (*Планински извори*), kde byl kousek od cesty vydatný a výborný pramen, izvor. Potkali jsme první vodu od Zlatického průsmyku! Po delší zasloužené pauze Bára zase šla pomalu sama, s našimi trekovými hůlkami v rukou. Chata Planinski izvori byla vybydlená, zůstala z ní jen hrubá stavba, rozbitý interiér i exteriér, vnitřek i okolí pokryté zvířecím trusem. Nikde nikdo, jen v dáli se pásł jediný kůň.

Asi kilometr za chatou byl další vydatný zdroj vody, štíhlá a vysoká kamenná fontána Petta čučura (*Петта чучура*). Jak napovídá název, voda vytékala z pěti výtoků. Chtěli jsme původně jít ještě dál, ale nebylo jasné, jak bude další sedlo vypadat a kde zítra dopoledne dobrat vodu, jelikož dále na hřebeni neměla být. S dítětem jsme postupovali pomalu, což nevadilo, ale voda byla potřeba.

Večere

Zůstali jsme tu, stan jsme si postavili na dohled fontány na travičce v malinkém údolíčku mezi kosodřevinou /cca 1900 m/. Všude byly bobky, naštěstí ne příliš čerstvé. Odpoledne bylo převážně zataženo, slunce vysvitlo vždy jen na chvíli. Od rána jsme nikoho nepotkali, ani jsme nikoho – třeba zdáli – nezahledli, ač byla sluneční neděle v půlce června. Přitom o víkendu prý v horách turisté bývají, ale asi jsou jinde. Jen jednou jsme z velké dálky slyšeli, jak po kopcích kdosi jezdil na motorce. Nám dělali celý den společnost pouze koně, krávy a motýli.

V této části Staré planiny mají hory charakter Nízkých Tater, jsou i podobně vysoké. Daly by se také přirovnat k Červeným vrším v Západních Tatrách. Skoro všude rostla jalovcová kleč (jalovec obecný, přesněji *Juniperus communis subsp. alpina*), na pěšinkách nás nepříjemně šlehala do nohou rozpálených sluncem. Dobytek pichlavý jalovec nespásá, avšak jeho výskyt jalovce ukazuje na pastvu v současnosti či minulosti. Rostly tu i borůvky, ale teprve v květu. Lesní jahody byly jen ve Zlatickém průsmyku, později jsme na ně byli už moc vysoko, měli jsme si je ráno pořádně nasbírat.

– „Až budeme u moře, koupím si plavací kruh a rohlík!“, opakovala Bára valnou část dnešního dne.
19. 6. Kašana – Zlatický průsmyk – Svišti plaz – louka u Planinski izvori /18,5 km; 1000 m ↑, 450 m ↓/

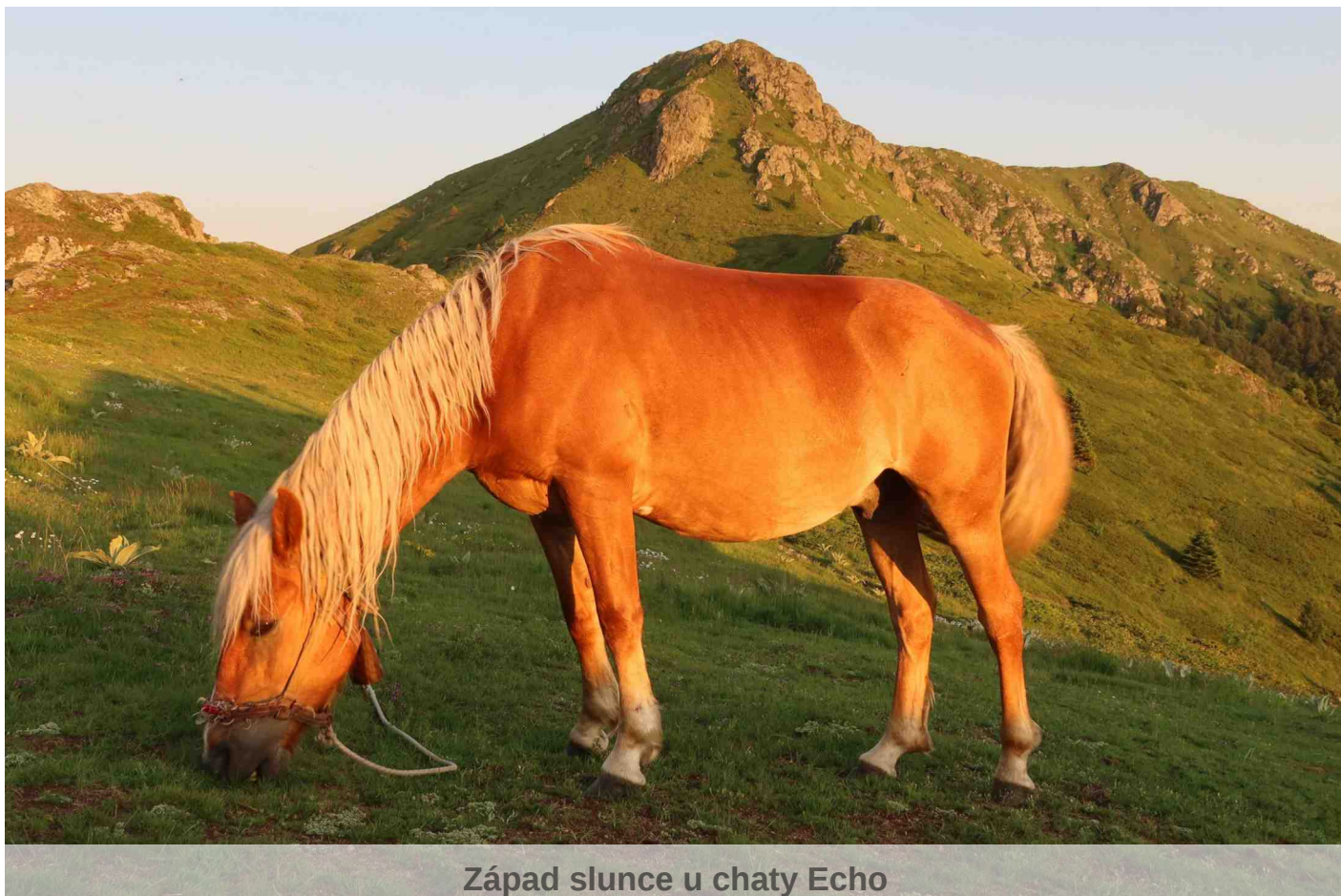
Ráno o půl sedmé bylo modro, brzy se i u stanu objevilo slunce. Vařili jsme a vzbudili Báru, vypadala spokojeně, i když musela jít sama nahatá do trávy na záchod. Brzy se ukázal první mráček a až do odpoledne bylo zataženo. Nedaleko stanu tekla potůček, pro Báru bylo těžké se od něj odtrhnout. Kvůli silné rose byl stan tak mokrá, že ani nestihl uschnout. O půl deváté jsme vyrazili k východu. U fontány jsme doplnili vodu a hned stoupali přes jalovcovou kleč, co štípala do noh, na plochý kopec zvaný Tetevenska baba (2071 m). Bára šla kus sama.

Prošli jsme průsmykem Popova Grobova, původně jsme tu chtěli nocovat. Místa na stany tu byly, voda však tekla asi až hluboko v údolí. Prudší výstup a další hřebínek. Cestou několik stádeček koní. Bára zase chvíli kráčela sama, „utopená“ v kosodřevině vypadala velmi odvážně. V jednu hodinu jsme se na oběd doplazili do sedla Papa, na odpočinek se nedalo sednout na zcela čisté místo, koňské bobky byly úplně všude. Těsně před sedlem jsem na úbočí v dálce zahlédl prvního člověka: honák na koni naháněl své koně a krávy, kteří pásli se všude v okolí.

Po obídku následoval prudší výstup na horu Vežen, s 2198 metry nejvyšší kopec této části pohorí. Vypadal prudší, než ve skutečnosti byl, bez „nákladu“ Báry na zádech by se šlo „na pohodu“. Těsně před plochým vrcholem jsme po levé ruce minuli první sněhové pole, potok podtéká sněhový most. U sněhového pole byl asi i pramen, první od rána, ale nešli jsme k němu. Zasloužená pauza na velmi oblém vrcholu.

Z Veženu bylo vidět k východu, na bližší nižší a skalnaté části Staré planiny, i na vzdálené nejvyšší partie, včetně úplně nejvyšší hory Botev. Škoda že bylo zataženo. Koukali jsme i na červenou střechu chaty Echo, ke které jsme, jako nejbližšímu noclehu na hřebenu, měli namířeno. Odsud byla maličká, dle vzdálenosti i dle mapy byla ještě dost daleko a už bylo odpoledne. Naštěstí se pokračovalo převážně dolů, sic jalovcovou klečí. Prošli jsme nevýrazné sedlo Ribarški prochod, který rozděluje centrální část Staré planiny na dvě části. Následující malé kopečky pěšinka obcházela, takže jsme v podstatě jen doklesali do sedla Vetrovitija preslap (1571 m; *Ветровитија преслап*), cestou opět koně, nejvíce jich bylo přímo tady.

Výrazný skalnatý hřeben Jumruka naše letní cesta jen podcházela: Pěšina úbočím, louky, pramen vody (hurá!), kolem spousta nádherných orchidejí. V bukovém lese na stromech „rostly“ desítky při-

Západ slunce u chaty Echo

dělaných plechových navigačních ukazatelů, většina dost historická: rezavá a nečitelná. Přitom zrovna tu byly skoro k ničemu, pěšina byla jen jedna, nedalo se nikam špatně odbočit. Že by si Bulhaři s Bulharkami libovali v „přecedulování“? Chata Echo se „blížila“, poslední výstup, kus cesty kosodřevinou a ve tři čtvrtě na sedm, po více než deseti hodinách na cestě, jsme seděli na její terase. Jako „znalci“ a „znalkyně“ jsme hned nasadili erární papuče, nejvíce se líbily Báře, ač i ty nejmenší byly mnohem větší než její noha.

Před chatou seděli dva *planináry*, přišli ze stejného směru, ale vyrazili do hor až dnes. Pásli se tu čtyři koně, pobíhal pes a jinak nikdo. Naštěstí na chatě byl i chatár. Nebyl moc příjemný, ani ochotný. Na otázku, co má k jídlu, mlčel, ale nakonec nabídl *lešta čorbu*. Na náš další dotaz na salát, brambory či jiné jídlo jen kýval hlavou, což je bulharské ne. Sám od sebe nic dalšího nenabídl. S Jančou jsme si tedy každý dopřáli po dvou porcích této výborné husté čočkové polívky. Bára dostala od chatára dvě oplatky.

Nocleh na nádherném místě

Chata Echo (1670 m) stála na nádherném místě, přímo na hlavním hřebeni Staré planiny, nad hranicí lesa, s dokonalými výhledy na hory, sedla a údolí. V chatě byla noclehárna, i menší pokoje, záchod byl uvnitř budovy, stejně jako teplá voda v umývadle, sprcha tu nebyla. Navečer bylo zase jasno a užívali jsme si sluníčka. Za celý den jsme opět nepotkali žádného *planinára*, neboli turistu. Někdy odpoledne jsme potkali hada: Bára přišlápla zmiji, ta se však naštěstí jen odplazila a nekousla jí. Do tmy k chatě nikdo nedorazil.

Den byl krásný, ale náročný, večer jsme byli unaveni, bolela nás ramena, mě od krosny s dítětem a Janču od popruhů batohu. Charakter hor byl dnes jako Nízké Tatry, Velká a Malá Fatra; oblé vrcholy zase maličko asociovaly Skandinávii. Večer byl parádní: sluncem krásně nasvícení koně a okolní kopce; i západ slunce byl dokonalý a super byla i noc: jasno s hvězdami zcela bez rušivých světel.

20. 6. *Planinski izvori – Vežen – chata Echo /21,5 km; 1000 m ↑, 1300 m ↓/*

V noci bylo teplo, v sedm ráno bylo dokonalé modro. Masiv Veženu byl již osvícen, na lavičky před chatou právě vysvítilo slunce. V těchto dnech byla noc nejkratší a den nejdelší. V pokoji pro dvacet jsme spali jen my tři, dvojice turistů spala jinde. Snídani jsme si uvařili na slunečné terase z našich zásob, pod blízkým dohledem jednoho z koníku. Bára se vzbudila veselá, při snídani se zájmem velmi z blízka pozorovala, jak koník „papá“ travičku. Nechali jsme si uvařit kafe, dělali ho na bosenský způsob v džezvě skoro bez lógru. Zaplatili jsme útratu, 60 leva (2× nocleh á 20, k tomu 4 polévky, chleba, pivo, kafe).

Nepříliš příjemný *chatár* dal Báře další dárek: pytlíček oříšků v čokoládě, bonbóny a sušenku. Dnešní pochod jsme započali velmi pohodlným traverzem, Bára šla od chaty asi kilák a půl sama, šlo se po louce i bukovým lesem a zase otevřenou krajinou s výhledy na skály. Rostlo tu kapradí, maliní, devadesát procent bylo jalovčí, bylo už vedro. Pěšina stoupala a obcházela skály a skalky v krásné rezervaci Kozja stena. Kromě nádherných skal vyčnívajících z pralesa tu jako na jediném místě celé Staré planiny kvetl i ikonický plesnivec alpský. I zde ho znají pod německým jménem *Edelweiß*. Plesnivec měla ve znaku i chata Echo, my ho nikde neviděli.

V dále byla vidět další chata. Popošli jsme, už měla být jen kilák a ejhle cedule s varováním před

V lese nedaleko rezervace Kozja stena

U chaty Kozja stena

nebezpečným úsekem a možnost snazší varianty, kterou jsme zvolili. Snazší znamenala výrazně delší. Šli jsme nahoru, dolů, skály, vedro, jalovce, zase skály, jen chvíli ve stínu lesa. „Umoreni“ jsme po dvou a tři čtvrtě hodinách, v 11.15 došli k chatě Kozja stena, k té co byla vidět od rána. Cestou opět nikde nikdo.

Ve velké zděné několikapatrové chatě byli dva *planináři*, a tři výletníci nalehko, ta byla otevřená, ale chatár nikde. Bulharští turisté nám vysvětlili, jak fungoval samoobslužný systém: v chodbě byly vystaveny sušenky a pití s uvedenou cenou a k tomu kasička. Vybrali jsme si sušenky. Bylo přístupné i celé přízemí s jídelnou, umývárnou a záchody. Udělali jsme si dlouhou pauzu na oběd (v chatě bylo příjemně chladno), provedli jsme video hovory do ČR, chvíli se bavili s turisty, řekli nám, kde dále na hřebeni bude pitná voda, dnes ráno a dopoledne žádná nebyla.

Odpolední cesta byla snazší a stále krajinářsky pěkná: šli jsme po pěšince v úbočí kopců mezi jalovčím. Kvůli častým srážům Bára mohla jít sama jen chvíli. Potkali jsme prvního turistu přímo na cestě na horách, který šel proti nám, a mezi skalami jsme se vzájemně vyhýbali. Nešlo však o pravého turistu, ale borce, co po kamenech a skalách nesl svůj bicykl. V jednom místě se pásly krávy, který hlídal párek drsných psů, jenž na nás výhružně a z blízka štěkali. Raději jsme celou skupinu co nejvíce obešli a psi drželi zpovzdálí pomocí našich holí. Kopečky byly čím dál oblejší, i tak se obcházelely. Další hlídací psi, co by nás možná rádi posvačili: zvednutá hůl a náznak hodů kamenem pomohly. Po široké polní cestě jsme došli do Trojanského průsmyku, kde jsme si chvíli odpočinuli.

Přes Trojanský průsmyk vedla silnice, jezdila tu osobní auta i nákladáky. Byla tu informační tabule o zdejším Národním parku Centrální Balkán (*Национален парк Централен Балкан*), avšak žádná lavička ani přístřešek, dvě-tři zaparkovaná auta, pobíhalo tu několik štěňátek s fenou. Jak jsme se dozvěděli později, Bulhaři místo spíše nazývají průsmyk Beklemeto. Průsmyku dominoval třicet pět metrů vysoký betonový památník bitvy s Turky v roce 1878 a také věnovaný Sovětské armádě, která vstoupila do země v roce 1944. V obou válkách vítaly symbolicky vojáky a partyzány ženy v krojích chlebem a solí. Jsou znázorněny na jedné straně památníku. My jsme si pomník prohlédli jen zdáli, stál kus nad sedlem a vedla na něj asfaltová silnice. Pitná voda měla být asi 500 metrů pod sedlem „vlevo“ (po silnici k severu).

Obloha potemněla, všude kolem nás přšelo, i na nás dopadly první kapky. Oblékli jsme se proti vodě (Bára gumáky, nepromokavé kalhoty a pláštěnka přes nosítko) a rychle se šli v otevřené krajině „schovat“ kus pod hřeben, kdyby přišla i bouřka. Děšť však v podstatě nad námi ani nezačal, ač jinde kolem bylo zcela černo a přšelo. Brzy jsme pokračovali dále, plochou a bezlesou krajinou, po zcela nové prašné silnici (všude bylo zataženo, takže výhledy žádné), asi čtyři kilometry k místu, kde měla být útulna Orlí gnezdo (*Орлово гнездо*). Bylo šest hodin.

Útulna /1560 m/ tu byla, za skalkou, jen pár metrů od cesty. Budova byla otevřená a nikde nikdo, ani žádná informace, jak se tu chovat. U zavřeného výdejního okénka byla rukou psaná cedule: „Jsem na vedlejší chatě“, ale jak stará byla ta cedule a kdy se někdo vrátí? Orlovo hnezdo nebyla žádná jednoduchá útulna, ale pěkná chata, s vkusně zařízenou jídelnou, s výdejním okénkem na jídlo, se záchodem s umývárnou, s venkovním posezením, venkovním krbem a pasoucím se dobyt看em ne daleko. Žádné samoobslužné jídlo, jako na Kozje stene, tu nebylo. Díky solárům fungovala elektřina v zásuvkách. V podkroví, kam se lezlo po žebříku, bylo pro patnáct, dvacet lidí místo na spaní. Bára cestou v krosničce usnula, tak jsme ji chvíli nechali stát (obloženou židlemi, aby nespadla), než se sama vzbudila.

Když jsme si venku vařili večeři, trochu i svítilo slunce, výhled na nejvyšší partie Staré planiny kazily mraky na vrcholcích. Dnes jsme kolem sedla se silnicí potkali asi šest výletníků nalehko, ale na cestě opět žádného *planináře*. Včera jsme potkali zmiji a dnes malého útočníka: klíště zakousnuté v noze, ač už několikátý den jsme se pohybovali ve výškách nad 1500 m. Dnes od sedla cesta byla sice nudná, ale zase rychle ubíhala. Stejně jako v předchozí dny všude poletovala spousta krásných motýlů, ve vrcholném létě jich jistě tolik není.

21. 6. *chata Echo – Kozja stena – Trojanský průsmyk/Beklemeto – Orlovo gnezdo /19 km; 850 m ↑, 950 m ↓/*

Ráno bylo zataženo a v noclehárně v podkroví byla dost tma, vstali jsme až o půl osmé, jelikož dnešní cíl putování nebyl příliš daleko. Báru jsme hned po probuzení posadili na kýbl, který jsme si večer nachystali. Kdybychom ji snášeli po žebříku, nemuselo by se „to“ stihnout. Snídali jsme v teplé jídelně vydatnou vločkovou kaši. Ani ráno nikde nikdo, *chatár* nepřišel.

Ve tři čtvrtě na devět jsme za silného větru pokračovali po stejné prašné silnici co včera. Bára vydržela jít sama asi 200 m, než se chtěla schovat v nosítku. Vítr jí velmi vadil. Bylo zataženo a výhledy žádné. Cesta vedla skoro po rovině, plochou otevřenou krajinou, minuli jsme krásy s hlídacím psem. Již v deset hodin jsme došli na konec silnice k velké chatě Dermenka, k několikapatrové rozlehlé budově, s velikou a světlou restaurací a dalším zázemím. Bylo otevřeno a nikde nikdo. Byl tu jen *chatár*, bohužel ne moc příjemný (ach jo), ale vařil. Přesněji nám nabídl právě jen bob čorbu (fazolová polévka), šopský salát, chleba a borůvkový jogurt pro Báru, rychle vše donesl. „Ranní“ oběd byl dobrý. Při placení chtěl po nás 28 leva, přišlo mi to nějak hodně. Uzemnil nás informací, že ceny na jídelníčku vyvěšeném v restauraci neplatí a že platí nové, které má nalepeny zevnitř v kuchyni (např. salát á 7,5 leva). Originální!

Po hodinové přestávce jsme se vydali dál, pan *chatár* s námi vyšel na louku a ukázal nám, kudy pokračovat. Pohodlná pěšina lesem, sestup k potoku a trvalý a mírný výstup širokou lesní cestou, Bára šla dlouho sama. Došli jsme na malý skalnatý a holý hřebínek, Bára usnula v nosítku. Značená cesta nevedla dále po hřebeni (jak bylo špatně v naší tištěné mapě), ale pěšinou úbočím z jihu. Minuli jsme maličký *zaslon* (neoznačen, 50 m od pěšinky, za mlhy by se snadno minul). Vypadal zvenku dost spartánsky, nenavštívili jsme ho. Jalovcovou kosodřevinu vystřídal les a pěšinu široká cesta. Každou chvíli byla na stromě plechová cedule se šipkou „Dobrila“, popř. „Dermenka“ (tam jsme dnes obědvali), od rána bylo cedulí minimálně sto (!) Většina byla opět rezavá. Na některých byl zachovaný nápis o socialistické cestě přátelství, tyto cedule byly až z roku 1985.

Stále lesem jsme došli ve tři čtvrtě na tři na velkou louku s chatou Dobrila /1804 m/. Stál tu obrovský, betonový nedostavěný hotel a vedle dřevěná chata. U nás bychom o celé lokalitě řekli, že je dost ošklivá, tady působila jako „běžný balkánský standard“. Nabídli nám pokoj za 75 leva bez WC v hotelové části, když jsem se předtím ptal na *spalňu* (noclehárnu). Málem jsme se tam už ubytovávali, když paní domácí pochopila, že jsme mysleli noclehárnu v chatě. Tak jsme spali za 30 leva na osobu, trochu levněji. U chaty bylo dětské hřiště, dost „balkánské“, lehce poničené a neopravované, a taky fotbalový plácek. Všude byla spousta bodláků, nedalo se sednout na zem a nesednout na něj, zjevně nechutnal pasoucím se koním a kravám.

Dnes nepršelo, ač se dlouho k dešti schylovalo, bylo jen větrno. Odpoledne se i vyčasilo, Bára si hrála venku. Dlouze jsem přemýšlel a společně jsme se následně s Jančou radili, co dělat zítra, jelikož

V lese nedaleko chaty Dermenka

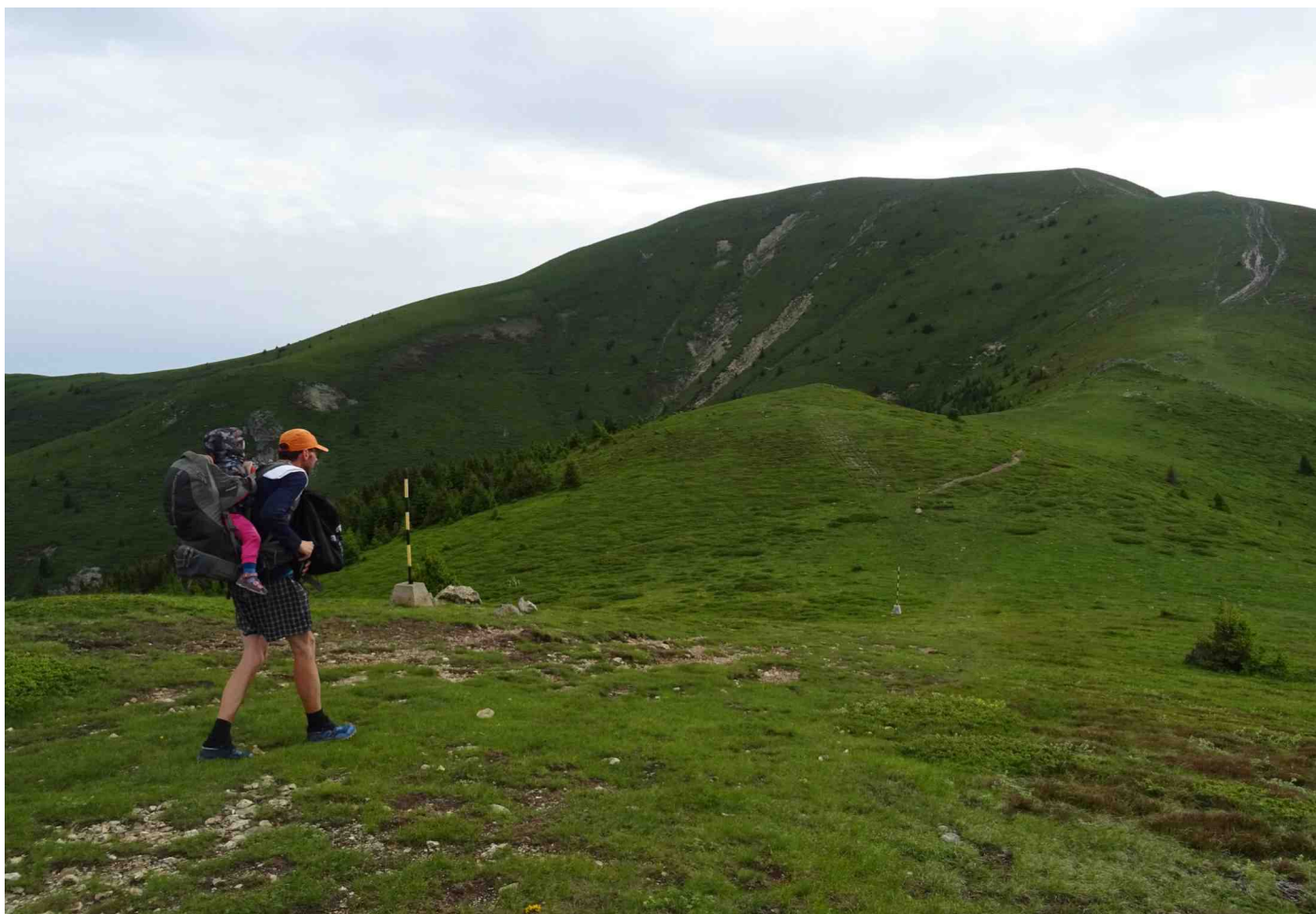
předpověď počasí vypadala špatně. Během dne jsme opět nikoho nepotkali, ani turisty ani nikoho jiného (jen *chatára* na obědě). Tady bylo asi 10 *planinárů* a několik výletníků. Lidí by bylo jistě více, kdyby z údolí jezdila lanovka, ta je ale v provozu jen o víkendu. Její horní stanice je asi dva kilometry od chaty. Dorazila i pětice turistů na koních, prý na nich přejíždí celou Starou planinu. K večeru jsem měl hranolky se sýrem a omeletu, platili jsme celkem trochu více: 32 leva za jídlo a k tomu 60 za nocleh, naštěstí tady uměli přijmout platební kartu.

22. 6. Orlovo gnězdo – Dermenka–Dobriła /13 km; 600 m ↑, 350 m ↓/

Běh po hřebeni

Dnes mělo brzy začít pršet, vstali jsme proto již o půl sedmé. Ostatní *planinári* byli taky vzhůru. Jeden z nich nám říkal, že Češi tu jsou nejčastější cizinci (?). Z dalšího se vyklubal dálkový *planinár*, který přecházel celou dálkovou pěší cestu Kom–Emine, vedoucí skoro přes celou Starou planinu. Byl první takový člověk, kterého jsme potkali. Vyrázili jsme ve tři čtvrtě na osm. Bára šla sama jen chvíli, na strmé cestě se nechala naložit do krosny. Prudčeji, po ránu však bez problému, jsme přímo od chaty vystoupali na bezlesý hřeben, všude černé mraky. Zadul na nás poprvé pořádně vítr, rychle jsme nasadili rukavice, čepice a další vrstvu pro Báru.

V silném větru jsme vylezli 350 výškových metrů na vrch Ambarica (2166 m). Přímo na vrcholu stál maličký zaslun, krásný domeček veliký akorát pro Báru s malinkými dveřmi, okénkem a veselou výmalbou zvenku. Bára uvnitř mohla stát, my jsme museli sedět. V tísně by se tu mohlo namačkat asi šest dospělých. Báru jsme podruhé přiblékli (gumáky, další mikina) a po „sušence“ vyrazili dále.

Výstup na vrchol Ambarica

Maličká útulna na vrcholu Ambarica

Z vrcholu byla uprostřed lesa v dálce pod námi vidět chata, kam jsme dnes měli dojít; vše jinak bylo v mracích.

Bohužel cestička z kopce vedla přímo po návětrné straně, šli jsme v poryvech vichru, který se jakoby rozhodl nás odnést do dále a chvílemi s námi opravdu pohazoval. První kapky deště. Šel jsem, jak nejrychleji jsem dokázal, chvílemi i opravdově běžel, s Bárou stále v krosničce na zádech. Ta trochu brečela a křičela, následně si zpívala. I přes černé mraky bylo na deset, dvacet metrů vidět a mohli jsme se odhadovat, kudy pokračovat. Po hlavním hřebeni jsme seběhli po trávě do prvního sedla, rychle hřeben opustili a spouštěli se do bočního traverzu, směrem k další turistické cestě, která celý hřeben podcházela v úbočí. Hlavní hřeben pokračoval nejskalnatějším úsekem celé Staré planiny, který bychom i za hezkého počasí stejně podcházeli. Naším tempem jsme neměli šanci dojít za den po hřebeni na nějaké bezpečné a pěkné nocležiště. Pokračovali jsme tudíž stále přesně tak, jaký byl původní plán, pouze v horším počasí.

Buch, prásk! Ozvaly se první rány.

– „To je jen malá bouřka, já tomu říkám bouřička“, řekla Bára vesele, když jsme utíkali dolů před bouřkou a vodou. První kapky vody se rychle změnilly ve slejvák a poprvé v Bulharsku jsme využili možnost pořádně otestovat naše vybavení do deště. Ač dost foukalo, vybavení zatím fungovalo dobře! Bára si pod stříškou a zakrytá pláštěnkou přes nosítko (s nepromokavou bundou, kalhotami a v holínkách) na nic nestěžovala a my byli též schovaní. Po louce a zelené značce (bez znatelné pěšinky) jsme sestoupili na modrou značku, na pěšinku úbočími, po které se dalo jít přímo od chaty Dobrila (a vynechat tak vrch Ambarica). V dešti jsme po úzké cestičce podcházeli hlavní hřeben, slejvák se postupně změnil na normální déšť. Prošli jsme kolem malého vodopádu na potoce, cesta se stočila na spádnici dolů, v jalovčí po skoro neznatelné pěšině jsme rychle sestupovali. Ač jalovčí nepříjemně kousalo, tak jsem si raději vyhrnul své nové nepromokavé kalhoty, abych si je o větvičky neroztrhal. Přešli jsme potok a dostali se do lesa, kde bylo konečně od jalovců pokoj.

Od rána jsme šli skoro bez zastavení, ramena mě hodně bolela, ač jsem je měl vypodložena poskládanými plenami (bez nich by mě bolela ještě mnohem více). I Janča si stěžovala na bolest zad. Mokrá pěšinka traverzovala v lese, přešli jsme potok s vodopády, opět tu bylo „precedulováno“: jedna stará směrová cedule přes druhou. Dva mloci přímo na cestě – hned nám bylo veseleji. Cestička byla stále stejná, pro nás zdlouhavá a únavná, pod tmavými stromy, až konečně prosvitlo stavení. Ještě se přešel potok s jezírkem a vodopádky. Škoda že pršelo, mohli jsme se tady odpoledne koupat a hrát si. O půl jedné jsme byli u chaty Vasil Levski (1400 m), od rána jsme šli skoro pět hodin.

Pro dnešek jsme byli v cíli, ani kdyby nepršelo, nemělo smysl jít někam dál. Klasika: nejen že jsme dnes zase nikoho nepotkali, ale ani v chatě nebyl žádný host. Bylo však otevřeno a obsluha tu také byla. Svlékli jsme mokré svršky (jen vrchní vrstvy, pod nimi jsme byli pěkně suší), ubytovali jsme se ve spalně a objednali si *bob čorbu*. Asi měli problém s kamny, protože polévku ohřáli až za tři čtvrtě hodiny! Mezitím tři koníci přinesli na chatu náklad: jídlo, rýč, smetáky, mop... Bára se zájmem pozorovala koníky i náklad. Polévka byla jako vždy moc dobrá. Na chvílku vysvitlo slunce, než se zase rozpršelo. Bára byla šťastná, když si v dešti v gumácích mohla se svou konvičkou a lopatičkou hrát v kalužích. Konečně se využily obě její hračky.

Odpoledne došla dvojice, co s námi včera spala na pokoji, šli delší cestou po hřebeni a chtěli původně dojít až na nejvyšší horu Botev, utekli však za vytrvalého deště z hřebene. Po dvouhodinové pauze pokračovali dále, prý opět na Botev. Za dvě hodiny se dvojice vrátila, zastavila je mlha nad

Koně u chaty Vasil Levski

Na vrcholu Botevu (2368 m)

hranicí lesa. Kousek od chaty měl být pěkný vodopád, když odpoledne chvíli nepršelo, šli jsme se na něj podívat. *Karlovske praskalo* (krásné bulharské slovo pro vodopád) padal asi 30 metrů kolmým pádem a byl celkem vydatný. Bára cestou k němu tvrdila, jak se bude pod ním cákat, ale jak ho viděla, tak celou dobu jen seděla na sedátku zpovzdálí. V lese na říčce byla řada dalších vodopádků, sice nízkých, ale ještě vydatnějších.

Na chatu odpoledne dorazila promočená pětice koňáků a koňáček, co spali s námi již včera. Místo na vzdálené chatě Taža skončili tu. Obě slečny jen ve spodním prádle, zabalené do prostěradel, se choulily u kamen, které *chatár* roztopil. Dále přišla dvojice zmoklých Němců (dobře jsme si popovídali) i pár starších Bulharů, kteří v pět ráno vyrazili v protisměru z chaty Taža a jen v obyčejných pláštěnkách a skoro s ničím sem došli na nocleh, šli spoustu hodin v dešti, museli být také durch mokří. Na chatě nás dnes nocovalo asi patnáct.

23. 6. *chata Dobrila – Ambarica – chata Vasil Levski /11,5 km; 500 m ↑, 950 m ↓*

Na nejvyšší horu Staré planiny

Vstali jsme o půl sedmé, uvařili si vlastní kaši s dobrotami, jelikož není třeba jíst stále stejný opečený chleba ve vajíčku s marmeládou nebo sýrem. Trochu jsme již doma tušili, že snídaně na chatách budou spíše monotónní a ne moc hodnotné, takže jsme měli s sebou dostatek vlastních, na rozdíl od večerí. Bára byla nějaká „divná“ a skoro nejedla, jen trochu sušeného ovoce. Ve tři čtvrtě na osm jsme vyrazili: cíl byl jasný, nejvyšší bod celé planiny, Botev (2368 m), výškový kilometr vzhůru. Stoupali jsme lesem, ač dosti vzhůru, tak pohodlnou cestou. Na zádech jsem zaslechl divný zvuk, sundal jsem si nosítko s Bárou, která hned hlásila: „Já jsem se poblila!“ Proto byla od rána tak zaražená, asi jí večer něco nesesdlo. Naštěstí zvracela jen jednou, i tak jsem měl její ranní sušené ovoce všude na zádech, na rukávech i na krosničce.

Vylezli jsme z lesa a pokračovali otevřenou krajinou, po pastvinách, dlouhým mírným výstupem úbočím. Bylo dokonalé modro. Krávy a nepříjemní psy. Šli jsme chvíli s dvojicí, co s námi spala již na dvou chatách (a která se včera podruhé vrátila).

– „Já jsem *planinárka*, máma je *planinárka* a táta je taky *planinár*!“, hlásila Bára z krosničky. Měli jsme radost, že už je jí snad rychle dobře. Kolem nás projela známá pětice na koních, bylo vidět, že cestují opravdu nalahko, nevezli si skoro nic. Na vedlejším hřebeni (a pěkné planině) jsme přešli z modré značky na zelenou a definitivně se rozloučili s naší dvojicí. I tady se pásli koně a poprvé byl zblízka vidět vrchol Botevu, díky vysílači na vrcholu se nedal splést s jinou horou. V úbočí jsme prošli několik krásných malých údolíček s potůčky, i s malými sněhovými poli, až se za třetím hřebínkem objevil zaslou Botev (2050 m), v jedenáct jsme došli až k němu. Vrátili jsme se opět na hlavní hřeben Staré planiny, který jsme včera za deště opustili, na červenou turistickou značku.

Náhle se zatáhlo, vrchol Botevu i okolí zahalila černota. Plánovaný oběd u *zaslonu* jsme raději posunuli až na vrchol. V mracích, s viditelností jen na desítky metrů, jsme po pěšince v trávě vystoupali až na samotný vrchol Botev (2368 m). Vrchol byl na rozdíl od předchozích kopců mimořádně ošklivý, spousta budov v různém stupni rozkladu, nepořádek, různé hromady. Na vrch od východu vedla prašná cesta, dříve tu asi sídlila armáda. Stál tu také vysílač, ač byl vidět z velké dálky, byl mnohem nižší než třeba na Pradědu. Místo slejváku či bouřky, ke které se schylovalo, začalo místy dokonce problikávat slunce. Asi sto metrů od vrcholu byla hospůdka (i noclehárnička), vypadající spíše jako

unimo buňka. Akorát byl o půl jedné čas oběda (necelých pět hodin chůze). Bára zde dosáhla svého výškového rekordu, loni v Alpách byla o více než 200 metrů níže.

Za celou dobu našeho pobytu na vrcholu směrem na západ nebyl žádný výhled, směrem na východ, kam jsme pokračovali, bylo vidět jen chvílemi a ještě dost v oparu. Po obědě z našich zásob jsme si dopřáli i zdejší domácí zákusek, vypadal hezky, ale za pět leva jsme získali škrob se škrobem polítý čokoládou. Za hodku odpočinku jsme pokračovali. U chaty bylo asi deset osob, další trojici s batohy jsme viděli přicházet k hospůdce.

Čekal nás dlouhý sestup tisíc výškových metrů. Na otevřeném hřebeni a plochem vrchole byla spousta cest: jedna, druhá, pro pěší, zimní tyčové značení, neurčitý nepořádek: Balkán jako vyšitý. Bára šla chvíli sama. Pod vrcholem stála další útulna, byla zcela vybydlená a plná dobytčího trusu. Ještě dva vrcholy (první jsme obešli – Bára se prošla, druhý přešli) a už opravdový sestup v „nekoněčných“ (na obzor se táhnoucích) kobercích jalovců, mezi tím na malých travnatých ploškách krávy a koně. Hodně hustým jalovčím jsme sestoupili až do údolí říčky Taža. Původní plán byl tábořit někde u tekoucí vody. Nebyla tu však pitná voda, jen zaprášené pěšiny a tam, kde rostla ještě tráva, se pásly krávy a koně. A psi.

Dvě stě metrů vzhůru nad potokem stála chata Taža /1520 m/, došli jsme k ní (17.30), zeptali se chatára na kempink, což nebyl problém a postavili si stan na vyhrazeném místě vedle chajdy, hned u kohoutku s vodou. Supr. Venkovní toalety vedle stanu už byly velmi poničené a nefunkční, chodili jsme do chaty. Mohli jsme tuto službu táboření (kempinku) využít i dříve. Napadlo mě to až včera,

Večer v chatě Taža

když na chatě Vasil Levski měli v ceníku uvedenu i položku „kempink“. Chata stála v krásném údolí říčky Taža, ohraničeném oblými kopci, přímo pod horou zvanou Rusalka. Z verandy byl výhled na východ, na masiv Triglavu. Všude na svazích se pásł dobytek. Potok tu tekl, ale příliš daleko, aby si v něm Bára hrála.

„To je opera!“, řekl jsem polohlasně. Někdo si zpíval přes celé údolí (!) Hlas se přibližoval a za chvíli doopravdy dorazila operní sólistka s báglem a dvěma kamarádkami. Byla ze Sofie a na volné noze. Nechala si od mne načíst árii z Rusalky, aby měla dobrou výslovnost, až se ji bude učit zpívat.

Odpoledne se vyjasnilo a slunce pražilo. Opět jsme za celý den přímo na cestě ani v jednom směru nepotkali žádného *planináře* (!), ani v okolí Botevu (!) když nepočítám dvojici, co šla od rána delší dobu s námi. Nedaleko chaty byla cedule „zákaz vstupu krav“, místní obyvatelky však se čtením měli problémy a motaly se klidně i u našeho stanu.

Večer jsme chvíli seděli uvnitř chaty, Bára „hrála“ šachy, Janča si dala houbovou polévku a já skleničku dobrého bulharského červeného vína. Až dodatečně jsme zjistili, že kempování u chaty bylo zadarmo, platila se jen konzumace (kafe, sušenky, pití, polévka). „Proč nemohou na chatách (třeba tady) vystavit, co se tu dá ještě koupit k jídlu: sušenky, čokolády?“ Bylo třeba si říci o konkrétní potravinu a odhadovat, co by tak mohli prodávat. Bára měla u chaty moc sil a byla až do devíti večer pořád v pohybu: tu na kopec, zase dolů, hopsání po cestičce... Měli jsme radost, že její ranní nevolnost zmizela.

24. 6. chata Vasil Levski – Botev (2368 m) – chata Taža /20 km; 1200 m ↑, 1050 m ↓/

Proní turisté

V chatě přespávala i třída středoškoláků, kteří v noci dostali nápad běhat, svítit baterkami a křičet, bohužel i poblíž našeho stanu. Trochu jsem na ně česky zakřičel. Vzbudili jsme se opět se sluncem na stanu, krásné ráno s naší kaší a místním kafem na bosenský způsob, servírované vždy jen do malého hrnečku. V devět hodin jsme vyrazili dále. Asi dva kiláky jsme šli údolím po břehu potoka, minuli další turistickou chatu (Mandrata), Bára se dostatečně prošla na pohodlné stezce a začali stoupat zpět na hřeben. Na rozcestí nás doběhla zmatená starší Bulharka, která spala na Taže. Měla skoro prázdný batoh a nízké boty s odchlíplou podrážkou. Něco nám říkala, snad jméno další chaty. Prudkým výstupem v příjemném stínu bukového lesa jsme se dostali na pláně a louky a už jen pozvolně stoupali. Jalovce. Prošli jsme velkým stádem krav, našťestí tři hlídací psi nás zmerčili, až když jsme byli skoro pryč.

Chvíli jsme šli po „jalovcové“ pěšině, chvíli po široké prašné cestě, která vedla na nejvyšší kopec tohoto masivu zvaného Triglav, který ale naše červená značka podcházela. Prošli jsme kolem cedule „pramen 200 m vlevo“ (nezkusili jsme), Bára zase chvíli šla sama, dostali jsme se dnes do nejvyšších míst. První výhledy východním směrem na další část Staré planiny, i na chatu Mazalat. Kopce dále na východ už neměly vysokohorský charakter, byly nižší a oblejší. Už při výstupu jsme viděli na obzoru lidi, teď kolem nás procházeli první turisté v horách: chodili převážně nalehko na hřebeny Triglavu. Po obědě nás čekal převážně sestup, nejprve skalnatý úsek, hřebínek *Peešti skali* (Zpívající skály), se spoustou dřevěných schodů na kamenech, nainstalovaných asi kvůli bezpečí turistů (poprvé něco podobného zde na horách!). Bára šla dlouho sama, úspěšně přešla celý nejnáročnější úsek, i ten s hodně schody. Travnatá partie a závěrečný traverz kolem skalního masivu (severní cestou, v rozporu s naší mapou).

Před třetí hodinou jsme došli k chatě Mazalat (1520 m), k našemu dnešnímu cíli. Kolem postávaly a seděly davy výletníků, samí Bulhaři a Bulharky, nejen pěší turisté, ale i na horských kolech. Konečně jsme viděli hodně turistů, aby taky ne: byla sobota a krásný den. Chata byla umístěna na pěkném místě, pod skalnatými partiemi, na travnatém hřebínku, s výhledy na hory, ale chata Echo stála na lepším a hezčím místě!

I tady na Mazalatu nabízeli kempování, 10 leva za stan, tábořili jsme opodál pod lesem na úzkém pruhu „roviny“, asi 200 m od chaty, místo nebylo zdaleka tak pěkné jako včera, tvrdý podklad a tvrdá tráva, voda a toaleta až u chaty. Pod chatou venku byl opět kohoutek s vodou, naše první tekoucí voda od rána. Na chatu se dalo dojet zásobovacím autem, přesto tu byly zatím zaručeně nejvyšší ceny v horách, nic jsme si nedali, jen Báře koupili předraženou citronovou limonádu.

Bulharská *planinárka* kouřila hned vedle Báry, blbě si nepřipadala, ani se neomluvila. Navečer Báře dala rajče, čokoládičku, i maso. Já dostal panáček rakije. U stanu jsme si konečně dopřáli první bulharské zralé lesní jahody, Bára se už na ně moc těšila. Na kopečku nad chatou měli kdysi větrnou elektrárnu, nyní tam jen ležela její desetimetrová konstrukce. Asi se tu řídili známým pravidlem, že nejlepší větrná elektrárna je fotovoltaiický panel.

25. 6. chata Taža – chata Mazalat /12 km; 600 m ↑, 600 m ↓/

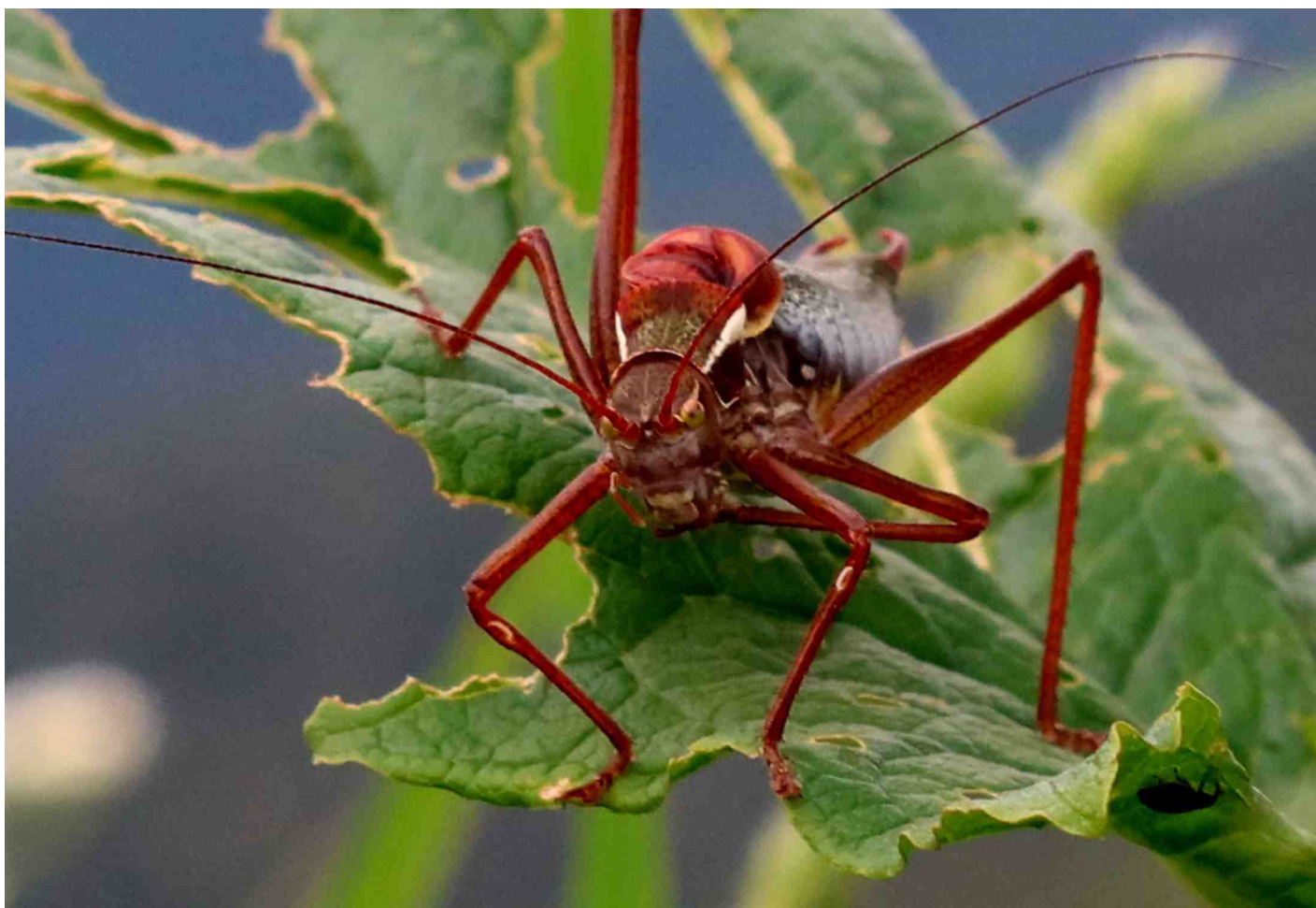
Předpověď slibovala slejvák, který opravdu uprostřed noci přišel, stan vydržel a my zůstali zcela v suchu. V sedm ráno bylo vše mokré, okolní krajina v mracích a vypadalo to na brzké deštivé pokračování. Rychle jsme se sbalili a na snídani se přesunuli pod velký přístřešek vedle chaty. Dokonce tu byl i oheň z krbu ☺, ale i ranní kuřáci :-(. Většina *planinárů*, kteří tu spali, pomalu odcházela. Zahlédli jsme i „naši“ starou paní, která byla včera na Taže.

V devět jsme vyrazili, chvíli zcela v mracích, chvíli v nízké oblačnosti; nejprve se šlo po prašné zásobovací cestě a poté po pěšině (nezapomenout odbočit!) lesem krásných buků. Podešli jsme všechny hřebínky a únavně sestupovali dolů. Cestou jsme si dopřáli asi čtyři zralé jahody, včera jich bylo více. S bolavými rameny i zády jsme v jedenáct došli k velkému parkovišti a velké chatě, zvaná Partizanska pesen. Odsud vyrážela většina turistů do hor. Dnes dopo jsme jich v protisměru potkali asi 15, sice byla neděle, ale počasí bylo mnohem horší než včera. Chata byla zaměřená na sportování: na louce byl plácek na fotbal, badminton, basketbal, stolní tenis, dětská „lanovka“. Pochopitelně tu byly i herní prvky pro děti, bohužel dosti poničené. Chata nabízela ubytování, spíše fungovala jako hotel, pitná voda nikde u chaty nebyla (nutno říci v restauraci), záchody jen placené. Dle popisů a reklamy je zde velký provoz v zimě, např. na okolních tratích pro běžkování.

Kromě tradiční jídel, jako polévky a saláty, měli i denní meníčko: *zelena supa* (polévka se spoustou zeleniny, včetně špenátu) a houby s rýží – ještě, že jsem se zeptal servírky, co nese na sousední stůl. Polévka i jídlo bylo výborné, k tomu točené pivo a Janča ajran. Bára se stihla vyřádit na dětském hřišti. Stála tu volně na půjčení obrovská cyklistická „trojkolka“, ujel jsem na ní pár desítek metrů, jen s námahou jsem jí byl schopen ovládat. Skvěle najedeni jsme po hodině vyrazili dále. Asfaltová silnice v lese vedla skoro po rovině, následně nás široká lesní cesta, na které bylo po dešti kluzké bláto, přivedla na obrovskou louku Uzana. Byli jsme v nadmořské výšce asi 1300 m. Jde údajně o největší (bylinnou) louku na celém Balkáně, ze všech stran byla obklopená bukovými lesy. Na severním kraji louky, asi kilák od nás, ležel geografický střed Bulharska.

V údolí říčky Taža

Krásu u chaty Mazalat

Konečně jahody

Přešli jsme louku a našli chatu, kterou jsme hledali, *chižu* Uzana /1240 m/. Bylo krásně brzkých tři čtvrtě na tři. Kempování ani zde nebyl problém, 6 leva na osobu, postavit stan jsme mohli kdekoli, kohoutek s pitnou vodou byl zvenku na domě. Přízemí velkého domu bylo kamenné, nad ním dvě patra dřevěná, chata byla bohužel velmi, velmi zanedbaná. Naopak obsluha byla poprvé milá: vousatý chlápek, hudebník z Varny, plynně hovořil anglicky. Kafe. Odpoledne jsme se vydali na sběr jahod (*jabody*), poprvé jich tu rostlo hojně. Bára byla šťastná, sama si je sbírala a cpala se jimi. Obrovská louka vypadala pěkně, nezarostlá, nikde jsme neviděli žádné koně, krávy. Jak ji asi udržují? Že by ji někdo kosil, tolik čtverečních kiláků? Druhou Bářinou odpolední činností bylo pouštění vody dlouhým plastovým korýtkem, tady byl třeba pomocník, který ji nosil v barelech a lahvích.

V chatě přespávala i parta pěti starších Bulharů, dlouze jsme si rusky pokecali. Kde ruština nestačila, zapojili jsme bulharštinu, češtinu i angličtinu. I ve věku 70 až 80 let chodili denně 30 km, 25 kg na zádech. K večeři byl šopský salát a vajíčková omeleta a na snídani jsme se těšili na domácí *banici*. Od turistů jsem dostal rakiji, *kaškaval* a výborné plovdivské červené víno. V chatě kromě nich a obsluhy nikdo další nebyl. „Náš“ *chatár* sem jezdil jen na sezónu, celoročně tu byla jen majitelka, t. č. na nákupech. Vrcholným zážitkem byla návštěva sklepa, kde byly toalety, „koupelna“ a „sprcha“, ač stále vše fungovalo, připomínal spíše sklep hrůzy: omšelosti, rozbitosti...

Odpoledne se vylepšilo počasí, i svítilo slunce, od oběda jsme už zase nikoho nepotkali.

26.6. *chata Mazalat – Partizanska pesen – chata Uzana /15 km; 350 m ↑, 600 m ↓/*

Na sedmou ranní jsme si objednali snídani. Kromě sympatického *chatára* v kuchyni ráno seděl a kouřil další borec, takže jsme měli domácí *banicu* s příchutí nikotinu. Dostali jsme domácí verzi, naplněnou sýrem a zavínutou jako šnek. (Marmelády a medy došly, takže nemohlo stejně být nic jiného než sýr.) Celkem dobrá. Kafe. O půl deváté jsme vyrazili dále po hlavním hřebeni. Po široké cestě jsme ještě kus šli loukou Uzana, poté nás „pohltil“ les. Sestup a prudký výstup na kopec Maluša, z rozlehlé vrcholové louky byly pěkné výhledy, nejen zpátky k západu, ale i k východu, k blízkému průsmyku a památníku Šipka a vzdálenějšímu památníku Buzludža. Při sestupu jsme minuli dřevěnou rozhlednu, stála kus pod vrcholem a prakticky v lese, takže z ní musel být mnohem horší výhled. Možná někdo z Bulharska byl v ČR na zkušené na nějaké špatné realizaci našich rozhleden, taky máme takové pod kopcem, bez výhledů. Sestoupili jsme do průsmyku Šipka, bylo čtvrt na dvanáct (za dvě a tři čtvrtě hodiny chůze), Bára se dnes trvale nesla, i delší dobu spala. V průsmyku foukalo, tak ani tady nechtěla šlapat sama.

Průsmyk Šipka je významné silniční sedlo Staré planiny, vede přes něj hlavní silnice, projíždí auta, nákladáky a autobusy ze severu Bulharska či zpět. Hotel s restaurací byl zavřen a opuštěn (?),

otevřen byl bufet u parkoviště, kterému vládla velmi milá a ukecaná paní. Vedle provozovali i pěkně vypadající restauraci, kde se dalo platit kartou i za nákup v bufetu. Prodávali tu mléčné výrobky (sýry, jogurty, smetana), domácí tiramisu, sušenky, marmelády, kafe, nápoje, i cetky. Nějaké suroviny na vaření na horách, jako jsou kaše, nudle, vločky, však neměli. Tiramisu s kafem jsme neodolali, dobré, z jejich rodinné cukrárny, alias výrobní dortů z města pod horami. Paní nám ukazovala na fotkách, jaké nejrůznější tvary – hlavně pro děti – pečou. Byla unesena z Báry, a hrdě vyprávěla o svém dospívajícím synovi. Zajímal jí můj věk (to se ještě nikdo neptal) a ona hned, že je o pět let mladší. Bára dostala lízátko (*blizalka*) a navíc ji paní pouštěla hudbu. Doplnili jsme pitnou vodu a po příjemné hodině pokračovali dál. Na druhé straně silnice bylo ještě další občerstvení s barem a prodejem cetek.

Pod dohledem komunistů

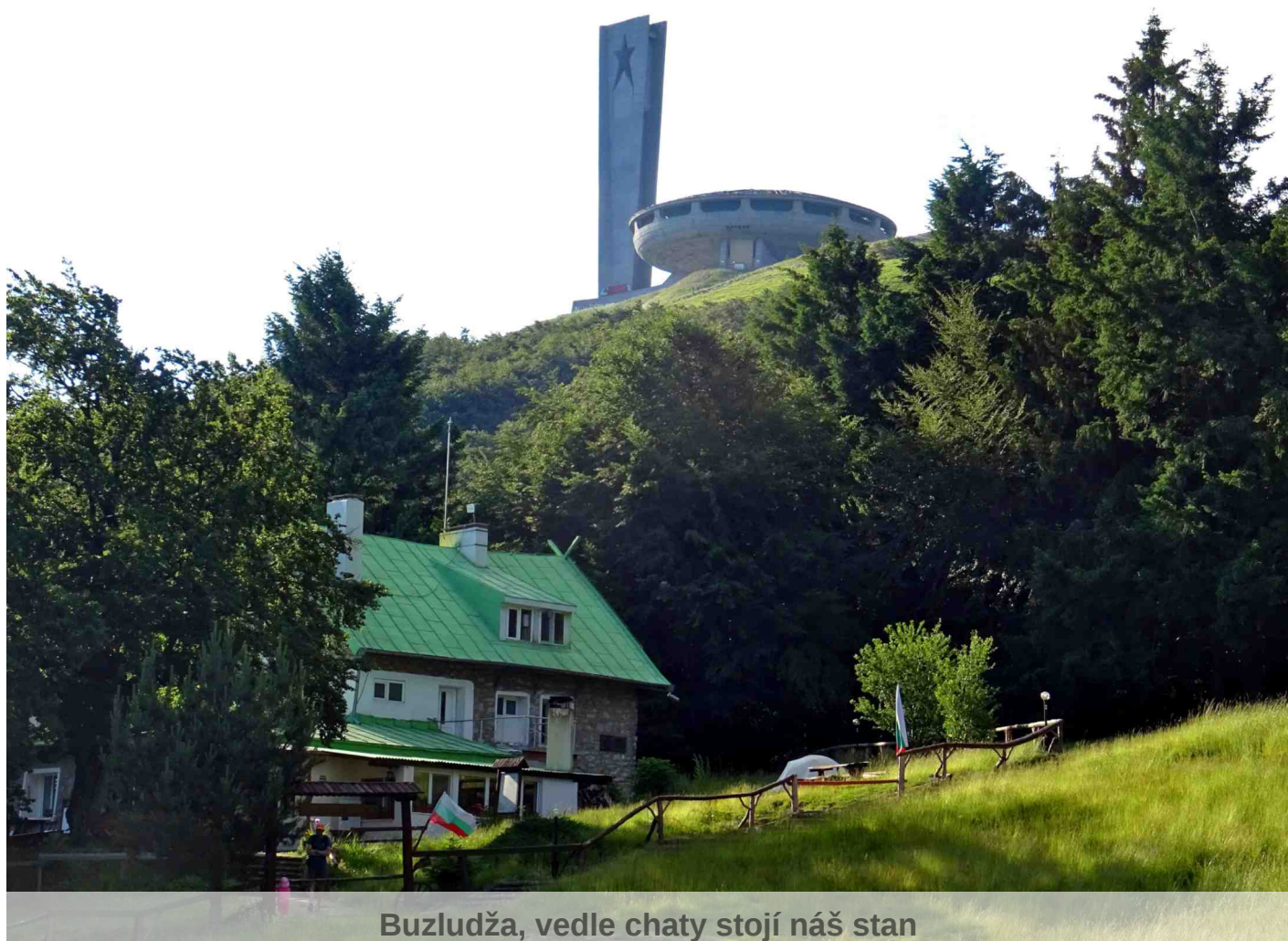
Šipka je známá především jako obrovský památník rusko-osmanské války z let 1877 a 1878. Přes třicet metrů vysoká stavba slouží jako vzpomínka, že tehdy byla Osmanská říše poražena a bylo znovu vytvořeno Velké Bulharsko. Součástí památníku byl i menší pomník ruského cara Alexandra druhého, velká socha na podstavci a kolem rozestavěná děla, který jsme si zblízka prohlédli.

Mířili jsme na lokalitu a památník Buzludža, kde jsme chtěli naposled v horách nocovat. Až do průsmyku Šipka bylo celou dobu skoro perfektní značení, nyní se výrazně zhoršilo: rozcestníky i značky. Málo turistických ukazatelů, které chyběly na důležitých místech, značkování bylo slabé. V jedno místě jsme červenou značku ani ukazatel nenašli, tak jsme šli raději delší cestou po silnici,

po které jezdila auta a motorky. Poslední kopeček, lesní pěšina a vykácený les při sestupu a už jen asfaltová silnice, po které jsme došli k dalšímu obrovskému a z velké dálky viditelnému památníku Buzludža. Byl dokončen v roce 1981 na vrcholu hory jako oslava Bulharské komunistické strany. Dodnes si tu prý místní komouši na jaře dělají sešlost. Na úbočí kopce byly desítky dalších soch, staveb, schodišť a cestiček, které kdysi tvořily jeden celek, nyní většinou zanedbaných a zarostlých. Na samotný vrchol k památníku jsme nešli. Po pár stech metrech jsme dorazili k chatě „nová“ Buzludža. Působila ne jako chata, ale jako ošklivý betonový socialistický hotel. Zamčeno. Voláme na telefon chaty, nikdo ho nezvedl.

Pouhých 300 m zpět stála na kraji louky další stavba, turistická chata (stará) Buzludža /1440 m/, taky byla zavřena. 15.30. Dovolali jsme se majiteli, že do zítřka mají zavřeno, avšak stanovat tu můžeme (a že ta „nová“ Buzludža bude mít otevřeno). Nejdůležitější bylo, že nám prozradil, kde je voda, 20 metrů pod chatou byly upravené vydatné prameny, ty jsme přehlédli. Asi voda byla moc dobrá voda, přijížděli sem místní s auty plnými kanystry. Byl tu i pes, uvázaný za chatou, ne jako na „nové“ chatě, kde na mě celkem drsně vyběhl ze dvora. Chata zvenku vypadala pěkně, útulně, nezničeně. Výhledy do dále bohužel zakrývaly okolní smrky stejně jako na předchozí chatě Uzana, kde také chata původně stála na louce a nyní už byla obklopena vysokými stromy. Dnes jsme cestou zobali pár jahůdek, i tady rostly, škoda, že málo. Před chatou stála festovní samoobslužná budka pro dálkové *planináře*, dalo se sem dát či si naopak vzít něco dobrého (vločková snídaně, polívky, sušenky, oplatky, chleba, ba i konzervy).

Po dobré večeři z vlastních zásob (ještě že jsme si na poslední táboření nechali jídlo na večer i na ráno!) jsme znova zašli do té „nové“ a ošklivé a spíše vybydlené chaty. Byla sice otevřená, ale nikde

Buzludža, vedle chaty stojí náš stan

nikdo. Bára se pohoupala na houpačce a po čtvrt hodině se zjevil kouřící týpek. – „Nic není!“ „Vaří se jen pátek, sobota, neděle!“ Nanuky? „Budou zítra!“ Oblíbená bulharské úsloví. Jediné, co měl, bylo pivo, limo a keksy. S koupeným pivem a džusem jsme se rychle zdekovali, chata, ani prostor před ní, nás vůbec nelákaly, abychom zde pobyli. Bára si večer dlouho hrála u vydatných pramenů pod chatou, nabírala si vodu do konvičky a chodila do okolí zalívat.

Za celý den jsme na cestě opět nikoho nepotkali, žádného *planináre*, jen tři výletníky dopoledne. Neviděli jsme ani pitnou vodu, jen jeden potůček. Voda byla v průsmyku Šipka a až tady na Buzludže. Tento vydatný zdroj vody však nebyl zaznačen v naší tištěné mapě! Místo tu je asi populární, až do večera sem čas od času přijelo auto a posádka se kolem procházela. Někteří také hledali na chatě otevřený bufet, však marně!

27.6. Uzana – průsmyk Šipka – Buzludža /19 km; 900 m ↑, 850 m ↓/

Večer a celou noc fučelo a o půl sedmé bylo zataženo. Naše putování po hlavním hřebeni skončilo a čekal nás jen sestup z hor. Ráno tu bylo zcela pusto, nikde nikdo. Dobrá vločková snídaně, rychlé balení, díky větru byl stan pěkně suchý. V 7.45 jsme vyrazili. Včera bylo od Šipky značení horší, dnes zcela chybělo. U chaty byly ještě vybledlé a nečitelné rozcestníky, dál už nic. Potřebovali jsme sejít po modré značce do městečka Kran, tedy z hřebene sestoupit k jihu k potoku a podél něj vyjít z hor (delší variantu po bočním hřebínku jsme zavrhli). Po kratším rozmýšlení jsme sestup začali po asfaltové cestě nad rozpadající se starou budovou (hned pod chatou Stará Buzludža) dolů do lesa, silnička rychle přešla v pohodlnou širokou lesní cestu, která dost klesala. Po pěti stech metrech, když už nebylo potřeba, se objevilo první modré značení. Žádný ukazatel, odbočka, nic. Modré pruhy seděly s naší tištěnou mapou (na internetových mapách tato značená trasa není). Pohodlná cesta, žádné prodírání, přelézání kmenů, jen pěkný sešup lesem – museli jsme klesnout o 800 výškových metrů. Postupně se oteplovalo a mezi stromy prosvítalo slunce. Za půl hodinky jsme se dostali k soutoku více potoků a pokračovali po široké cestě, nyní už jen mírně dolů. Přímo za námi byl v průseku vidět vrcholový památník Buzludža. Šli jsme podél potoka, občas malý vodopádek, jedenkrát i upravený pramen vody. Asi za hodinu a půl jsme došli k zajímavým skalním útvarům, najednou tu bylo více značených cest (v naší mapě nebyly), i informačních tabulí.

Opustili jsme les a z hor Staré planiny jsme se po deseti dnech dostali přímo na rovinu, na vyprahlou žlutou zemi. Většina vegetace byla uschlá, trochu zelené byly jen třešňové sady. Podél potoka jsme mezi sady a krajinou „ničeho“ došli do městečka Kran (10.20; od rána asi dvě a půl hodiny chůze). Pochopitelně, ani dnes jsme nikoho nepotkali, natož nějakého *planináre* či *planinárku*.

Putování po horách Staré planiny definitivně skončilo, nyní náš čekala jen „rekreace“.

Cesta k moři a cesta domů

Dnes jsme se potřebovali přesunout na černomořské pobřeží a pár dní strávit u moře. Jednou za hodinu z Kranu jezdil minibus do Kazanlaku, blízkého většího města. Stáli jsme v centru, na hlavní křižovatce a čekali na spoj, dvě samošky, stánek s občerstvením, hned vedle byl veliký pěkný parčík s dětským hřištěm. Čas na banicu/pizzu, Bára si ani nemohla jít pohrát, kdyby náhodou něco jelo.

V jedenáct jsme odjeli nacpaným minibusem do města Kazanlak (asi 20 minut jízdy). Skoro jsme běželi na nedaleké autobusové nádraží, právě z něj odjížděl autobus do Burgasu. Zastavil nám, že se ale lístky u řidiče neprodávají, že musíme jít do kanceláře. Prodavačku lístků strašně zajímal přesný datum Bářina narození, pochopitelně pouze bulharsky, po kratší nedomluvě přestala naléhat a vystavila nám dva plné lístky a jeden zdarma. Trochu nervózní řidiči na nás naštěstí počkali. Za další tři hodiny jsme dojeli k moři do Burgasu. Menší problém byl, že jsme dojeli na jiné nádraží, než jezdí vlaky a místní autobusy. Řešení: místní bus č. 12, který nás dovezl na druhé nádraží *Terminál jug* (vlaky i busy). Další problém: potřebovali jsme nutně si koupit mezinárodní lístky na vlak domů, z Burgasu do Bukurešti. Bylo úterý a pokladna byla právě v úterky zavřená. Sakra. Budeme si je muset koupit až v den odjezdu domů.

Cestou v autobuse do Burgasu jsme vymysleli, kam se na čtyři noci pojedeme rekreovat: do letoviska Bjala, ležícího cestou z Burgasu do Varny, odkud se budeme vracet domů a odkud máme výrazně kratší cestu než z Burgasu. Ze sousedního autobusového nádražička právě odjížděl autobus po pobřeží, naštěstí tady nebyl problém si koupit lístek u řidiče. Linkou do Varny jsme jeli necelé dvě hodiny (15–16.45) do Bjale, cestou zastavovali v ostatních letoviscích. Přejeli jsme i nejvýchodnější cíp Staré planiny, dýchavičný autobus ve slejváku vystoupal „až“ do 450 metrů nad mořem. Nečelých 15 km odsud leží mys Emine, kde končí dálková pěší trasa Kom-Emine, jejíž střední část jsme v uplynulých deseti dnech procházeli.

V Bjale jsme v centru nedaleko pláží za deště hledali, kde budeme bydlet. V jedné slepé ulici byla nabídka bydlení, nazvaná *Почивна база "Верея"* (Prázdninové centrum Vereja), stálo tu pohromadě asi 10 až 15 bungalovů, malých domečků s personálem bydlícím v prvním z nich. Cena byla jen 60 leva na noc za bungalov (třípostelový, což jsme ani nevyužili), s vlastní sociálkou – a jak zde bývalo skoro všude – sprcha byla součástí toalety, posezení venku, stín pod stromy. Do obchodů a hospod 100 m, na pláž 400 m.

V moři se koupala jen Janča, v podvečer bylo po dešti, vlny a vyvěšená červená vlajka. Báře jsme dokoupili „nutné“ vybavení k moři, nám oběma lehké botky a začalo mírné obžerství.

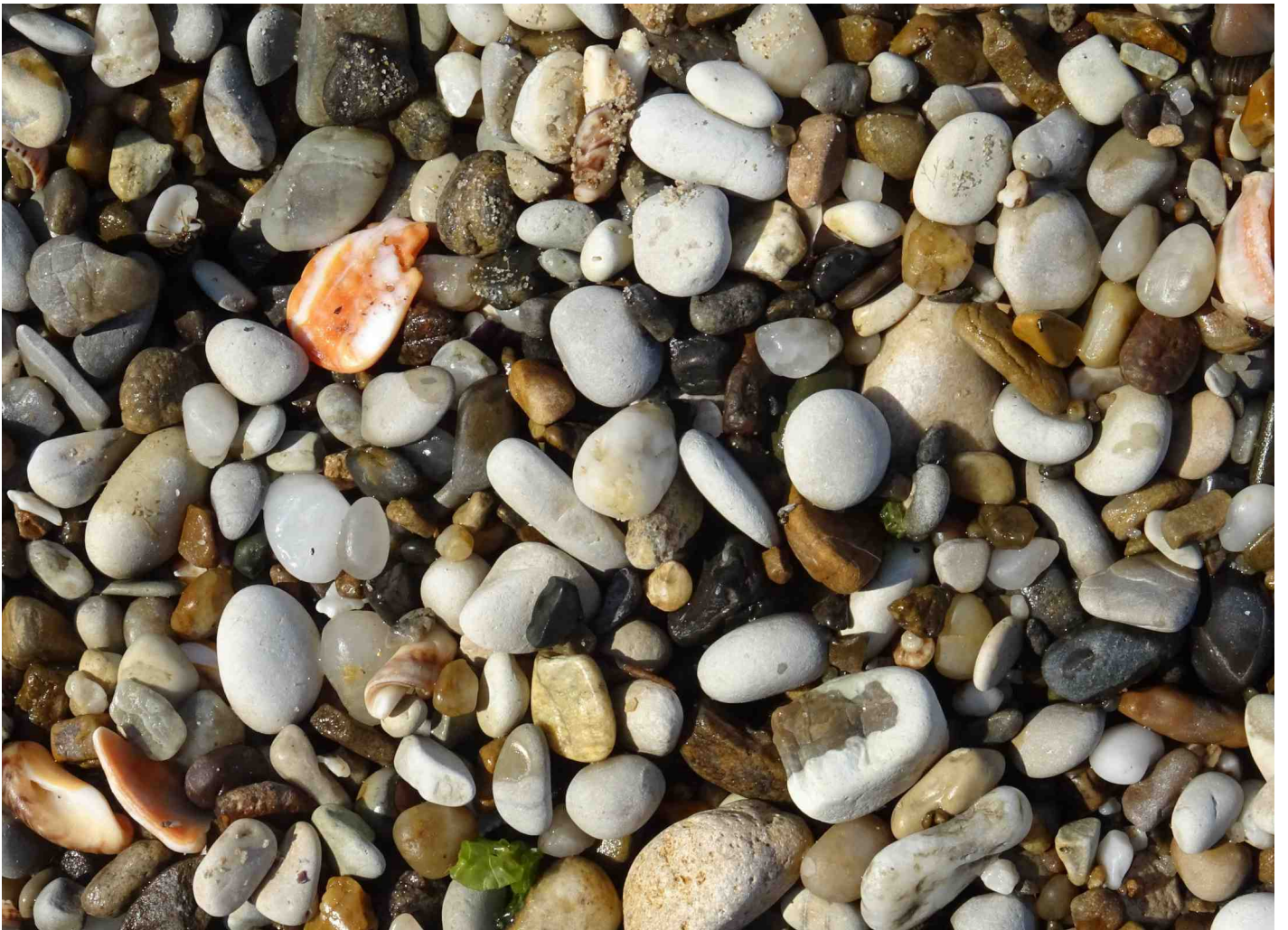
28. 6. *Buzludža – Kran /pěšky 9 km; 0 m ↑, 850 m ↓/ – Kazanlak – Burgas – Bjala /bus/*

Po čtyřech nocích a třech celých dnech u moře jsme se v sobotu ráno vydali na cestu domů. Bára si většinu pobytu hrála v písku na břehu, odpoledne v čistém a studeném potůčku, který vtékal do moře. Problém byly vlny na moři, které se teprve poslední den zcela uklidnily. Nad užší písčitou pláží byly pěkné, asi deset metrů vysoké útesy, pěkné místo i na koukání.

O půl osmé ráno nám jel mikrobus přímo z „přímořského“ centra, kousíček od ubytování. Celkem 50 kilometrů z Bjale do Varny jsme s pár zastávkami jeli něco přes hodinu, vystoupili jsme na konečné, u autobusového nádraží. Potřebovali jsme se do večera dostat do Bukurešti, odtud nám jel noční vlak do Budapešti. Věděli jsme, že lístky na vlak nemáme a že máme cestou na přestup málo

Bjala

času, tak jsme ještě zkusili, zda do Bukurešti nejede nějaký volný bus. Nejel. Volno bylo na až na noční spoj, dopolední spoj byl vyprodán. Tak vlak. Místním autobusem jsme přešli na vlakové nádraží, bylo asi 9.10, věděli jsme že vlak jede za 20 minut. Rychle najít mezinárodní pokladu. Otevírá v 9.30, kdy už budeme pryč. „Co to má znamenat?!“ Vlak jede již v 9.20, ještě o deset minut dříve! Rychle koupit alespoň místní lístek do pohraničního města Ruse, kafe, naskočit do vlaku a za chvíli, opravdu načas v 9.20, jsme jeli. Měli jsme štěstí.

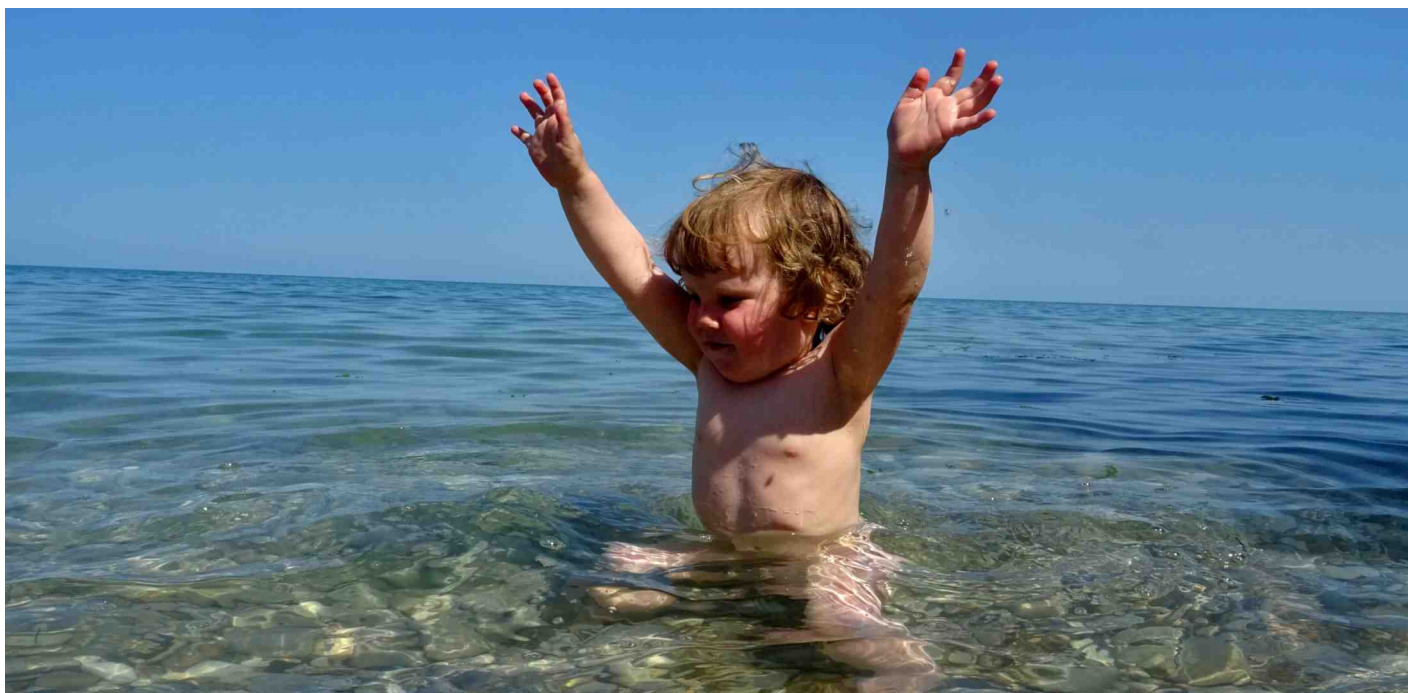
Průvodčí hned ve Varně hlásil, že vlak jede jen do půlky trasy, odkud pojedou náhradní autobusová doprava až do Ruse. Aj, aj. Po hodině a půl jízdy jsme vystoupili a další tři hodiny jsme jeli busem jako na horské dráze, nahoru dolů, malými silničkami, zákazy vjezdů; autobus totiž zajížděl do všech míst, kde stavěl vlak, a že tam nevedla pořádná silnice nevadilo. Cestou jsme ještě, alespoň to tak vypadalo, šmelili naftu. Janča i Bára pospávaly. Ve dvě hodiny odpoledne jsme dojeli do Ruse, velkého města u Dunaje, na hranicích s Rumunskem.

Za chvíli nám měl jet rychlík do Bukurešti (jezdí jednou za den), naštěstí měl hodinu zpoždění. Ač už bylo méně než 15 minut do pravidelného odjezdu, tak mezinárodní pokladna na hlavním nádraží se nad námi smílovala a lístek do Bukurešti nám prodala. I tady se dalo platit kartou. Nádraží tvořila jen obrovská prázdná budova. V blízkém okolí bylo skoro všechno s jídlem zavřeno, prý že je sobota. Jediné otevřené bistro nám nabídlo poslední, studené a gumové slané „dobroty“. Vlak přijel asi po hodině, hned po nastoupení probíhala dlouhá pohraniční kontrola, sebrali nám všechny občanky a pasy a kamsi s nimi odešli. Štěstí chybělo Tádžikovi, se kterým jsme seděli v kupé, celníci ho vyhodili z vlaku, že prý neměl správné „dokumenty“.

Bylo strašné horko, asi třicet pět ve stínu. Konečně se vlak pohnul a vzduch kolem nás tak trošku proudil. Přešli jsme po mostě přes Dunaj do Rumunska a tentokrát už kontrola byla o něco kratší. Ač šlo o mezinárodní spoj, tak u nás by nejel ani do prostřední Lhoty. Vše bylo zašlé, služby žádné, záchod tragický, klimatizace neexistovala, chlazení otevřenými okýnky. Ne moc rychlá jízda, občas čekání, do Bukurešti jsme dojeli v sedm večer s dvouhodinovým zpožděním, ještě že nám noční vlak jel až v deset. Na nádraží byla čekárna: pitná voda, klimatizace, ale i tak jsme na večeri šli raději do parku. Moc jsem se těšil na hospůdku, ale na žádnou jsme v okolí nenatrefili, tak jsme se vybavili v samošce a poseděli na dětském hřišti hned vedle nádraží. Škoda, že ho využívala i omladina a dospělí: cigára, létající fotbalový balón nad hlavami, ...

Z Bukurešti jsme pokračovali nočním vlakem do Budapešti, měli jsme z domu koupená místa v lehátkovém kupé pro čtyři. Celkem pohodlné, jedna zásuvka pro celé kupé, bez internetu, lůžkoviny čisté, záchod lepší, klimatizace běžela. Spolu s námi cestovala dvojice „Východňárů“ od Košic. Už z Bukurešti jsme vyjeli o půl hodiny později, šli jsme hned všichni spát, měli jsme dvě místa u stropu. Ráno vlak dorazil do Temešváru nedaleko maďarských hranic, kde většina cestujících vystoupila. V balkánském měřítku „za okamžik“ následovala maďarská hranice a další čekání, na rumunské, i na maďarské straně. Vlak zpoždění trochu stáhl, ale pomalou jízdou a čekáním kdesi v pustě ho zase zvýšil, takže jsme v Budapešti byli s hodinovou sekerou. Metrem jsme přešli na nádraží Deli, dali si oběd ze zdejších stánků a před třetí jsme odjeli posledním vlakem přes Vídeň do Brna. Čekání, pomalé jízdy, zpoždění už ve Vídni, do Brna jsme přijeli v osm večer, se zpožděním asi 57 minut, ještě nám chyběli tři minuty a mohli jsme dostat nějaké kompenzace.

29. 6. – 3. 7. *Bjala; Bjala–Burgas /bus/ – Ruse–Bukurešť–Budapešť /vlak/*

Krásná expedice do bulharských hor byla velmi úspěšná, nejen horská část, ale i odpočinek u moře. S dítětem, které se neslo v krosničce či šlo po svých, jsme prošli po hlavním hřebeni většinu centrální části Staré planiny, nejdelšího pohoří Bulharska. V horách jsme polovinu nocí spali na chatách a druhou půlku ve stanu.

Celkem jsme za deset dní ušli asi 155 km, 7 000 výškových metrů vzhůru a skoro 8000 dolů (trasa mapy.cz/s/netomogovo). Loni ve Švédsku na jižní části dálkové turistické trasy Södra Kungsleden, kde bylo místy drsněji, ale zase tam nebyla tak velká převýšení, jsme urazili asi 200 km, předloni s kojencem jsme dali přes 300 km. Bára chodila více sama, od pár set metrů po asi tři kilometry za den, pochopitelně pomalu. Počasí nám vyšlo, v dešti jsme šli v podstatě jen jedno dopoledne. Bouřka byla jen jedna malinká. Další srážky byly v noci, kdy nám vůbec nevadily. U moře bylo též dobře.

Když jsme se Báry opakovaně ptali, kde bylo v Bulharsku nejlépe, co se jí nejvíce líbilo, opakovaně uváděla moře a dodala, že i na horách.

STARÁ planina

Stara planina (Стара планина), v překladu Staré hory, je více než 500 kilometrů dlouhé pohoří táhnoucí se středem Bulharska od západu k východu. Leží opravdu v jeho středu, protože na louce Uzana se nachází geografický střed země. Ve své západní části tvoří asi 30 km hranici mezi Srbskem a Bulharskem, srbskou Starou planinu jsme navštívili před 6 lety. Nejvyšší hora celého pohoří je Botev (2376 m), ležící v centrální a turisticky nejnavštěvovanější části hor.

Kom–Emine (Ком – Емине) je bulharská vysokohorská dálková trasa, vede po hlavním hřebenu Staré planiny, ale ne po celé části, vynechává srbsko-bulharskou hranici, což mnozí neví. Na západě začíná na vrcholu Kom a pokračuje na východ přes celé Bulharsko v délce asi 650 km až k Černému moři k mysu Emine. Je nejdelší, nejstarší a nejznámější bulharskou turistickou stezkou. Celá Kom-Emine je částí evropské dálkové stezky E3. Přechod trvá 20 až 30 dní, rekordmani ji dali pod 5 dní. My jsme šli po její „prostřední“ části, nejvyššími a nejatraktivnějšími partiemi hor.

Praktické informace

Vybavení pro lehké putování s dítětem

Podobně jako v minulých letech bylo nejdůležitější mít co nejméně co nejlehčích věcí, aby se nám všechny vešly do zavazadel a unesli jsme je. Oproti loňsku navíc Janča nesla na břichu „přívazek“ pět centimetrů dlouhý, takže nemohla mít ani moc těžký batoh, a navíc musela mít skoro pořád povolen bederní popruh. Stan jsme měli nový, třímístný (1350 g), proti loňskému tarpu s podložkou byl na váhu jen o necelých 300 g těžší. V tarpu jsme mohli být jen dva vedle sebe a Bára spala nakolmo a ještě jsme se hodně dotýkali stěn a měli tak mokré spacáky. Šetřili jsme na oblečení – měl jsem jen jednu tenčí mikinu, a už nic na úrovni svetru/tlusté mikiny. Nová nepromokavá bunda byla dobrá, ale moc jsem ji nevyzkoušel, jak skoro nepršelo. Lehoučké nepromokavé kalhoty jsem nosil více, často bylo poměrně chladno a jiné dlouhé nohavice jsem neměl. Rukavice i teplou pokrývku hlavy jsme si vzali a využili.

Bára se nesla stejně jako loni: v krosničce s přidanou sluneční stříškou spolu s pláštěnkou. K tomu jako doplněk polštářek za krk, když náhodou na chvíli usnula, a třmeny na nohy, aby jí nohy nevisely dolů (ty mohla mít nasazeny pouze když spala). Polštářek se mi také navíc hodil při dlouhém cestování autobusem. Na toto vybavení, včetně pláštěnky byla zvyklá, a nikdy neprotestovala. Do krosničky se mi navíc vešel stan (bez tyčí), spacák, všechno mé oblečení, vaření a troška jídla. Až skoro v polovině pochodu jsem „vynalezl“ podkládání popruhů krosničky plenami. Přeci jen krosnička není určená pro těžší náklad, resp. je vhodná spíše pro vyvinuté nosiče. Pleny trochu rozložily váhu a snížily mi otlaky, které se mi neustále tvořily. Proč jsme pleny takto nevyužily již dříve nebo dokonce loni?

Nutným vybavením byl menší hrudní baťůžek, stejný jako loni, který byl zavěšen na svěrkách/přezkách vpředu na krosničce. Nemusel jsem tudíž mít na každém rameni dva popruhy, což by bylo dosti nepohodlné. Nosil jsem v něm vše, co se nevešlo do krosny či do Jančina batohu, který se snažila hmotností co nejvíce odlehčit: vodu, jídlo, mapy, Bářiny hračky...

My dospělí jsme si mohli vzít věcí co nejméně, ale museli jsme zachovat dostatek pro dítě: proti chladu, proti slunci. Využili jsme loňské zkušenosti a vzali podobné či stejné oblečení. Nutná byla

Večeře na chatě Vasil Levski

Táboření na hřebeni hor

Putování po horách

Na Staré planině od průsmyku Zlatica až po Šipku bylo výborné turistické značení. Dále na východ asi výrazně horší. Rozcestí nechybělo skoro nikde, jen párkrát jsme na loukách pochybovali, kudy jít dále. V lesích byl problém obrácený: přeznačkováno, jeden plechový ukazatel vedle druhého.

Na horách jsme byli v druhé půlce června, sníh už v podstatě nikde nebyl. Na loukách létala spousta motýlů, nedaleko chaty Echo, ale i jinde kvetly orchideje, ve vrcholném létě jich jistě tolik není. Louky byly krásně sytě zelené a počasí přitom dokonale letní. V nižších polohách zrály jahody, v údolí pod horami maliny, jinde lesní plody teprve kvetly a v pozdější čas bychom si jich naopak užili. Naopak turisté tu skoro nebyli. Jak nám všude říkali, letní sezóna je až v červenci a srpnu. V tuto (brzkou) roční dobu jsme si netroufli jet na sever do Skandinávie, kvůli možnému sněhu na horách.

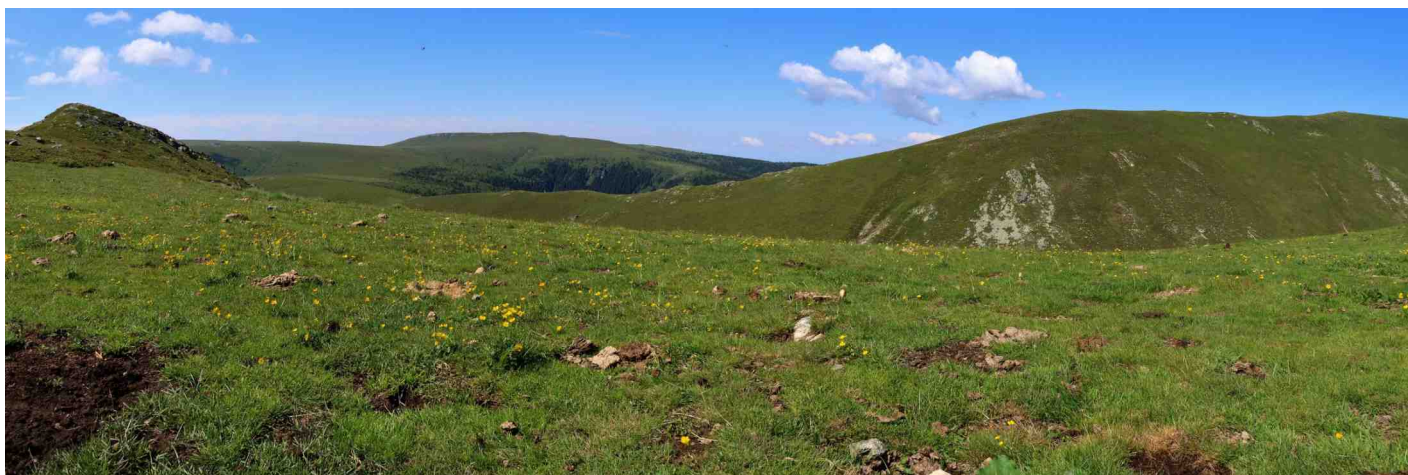
Starou planinu jsme si vybrali, že by mohla být vhodná pro rodinné putování, nepřiliš velké převýšení (to tak úplně neplatilo), atraktivní i pro chůzi dítěte, možnost krátkého a rychlého sestupu z hor do údolí a hlavně přítomnost chat, kde se dá za nepřízně schovat, ubytovat, doplnit voda, najíst. Toto vše se potvrdilo. Jen v pár místech byly hory drsnější, ale zvládli jsme je. Naším tempem nešlo přejít jen jediný úsek: nejskalnatější část pohoří – celkem asi 10 km (absence vody, bezpečného ubytování někde v sedle), takže jsme tuto část podešli, stejně přšelo! Velká nevýhoda hlavního hřebene Staré planiny je, že tu nikde nejsou jezera a ani jiné vodní plochy, jen malinko potoků (ty nejlepší byly, zrovna když přšelo), takže si Bára se svou oblíbenou vodou hrála jen párkrát.

Až na chatě Taža jsme objevili a využili možnost kempovat vedle chaty. V Taže zadarmo, jindy za pár leva. Výhodou spaní ve svém stanu je nebýt nikým rušen a i nerušit ostatní spolunocležníky. Asi na půlce chat byla funkční bezplatná wifi. Nejkrásněji položená (výhledy, okolí) nám určitě přišla chata Echo, nejlepší personál byl bulharský hudebník na chatě Uzana. Na chatě byly k prodeji: sušenky/vafle, nápoje, někde tabulky čokolády. Seznam všech chat je k dispozici na webu Kom-Emine www.kom-emine.com: telefony, krátký popis, informace, zda-li vaří a zda-li je třeba dělat rezervace na vaření nebo bydlení (bulharsky, anglicky).

Ve velké části centrální Staré planiny je příroda, alespoň papírově, chráněna. Uprostřed hor leží Národní park Centrální Balkán (*Национален парк Централен Балкан*), od města Zlatica na západě až po chatu Mazalat na východě má na délku 85 km. Kolem Šipky a Buzludži zasahuje přírodní park Bulgarka (*природен парк "България"*). V parcích se oficiálně nesmí tábořit, což jsme v podstatě neporušili, pouze jedním noclehem na hřebeni, na dohled od zbořeniska chaty. Na horách jistě žije spousta chráněných živočichů, my jsme viděli skoro pořád koně, krávy, občas drsné psy, tisíce motýlů, a k tomu dva mloky a jednu zmiji.

Všude na chatách brali jen leva a jen hotovost, nikde nechtěli eura, ani platební karty. Pouze na chatě Dobrila se nám podařilo kartou zaplatit, a jen navečer, kdy tam byl přítomen mladík, který jediný uměl obsluhovat platební terminál. Platit kartou se také dalo v sedle Šipka. V Sofii se nám nepodařilo vybrat peníze z bankomatu, pod horami v městečkách již bankomat nebyl, ceny byly vyšší, než jsme počítali, což dohromady způsobilo, že nám peníze málem došly a nevěděli bychom, jak je doplnit. Zachránil nás bulharský pár na jedné chatě, který nám vyměnil nějaká eura na leva.

Za celých deset dní jsme *planináre* potkávali pouze kolem chaty Mazalat a už nikde, což je skoro neuvěřitelné, jelikož byl už konec června, kdy místní žáci měli prázdniny. V celé centrální Staré

planině na cestě nebyla nikde žádná odpočívka, kryté či otevřené posezení, či samotná lavička, jen u chat (a bufetů v průsmyku Šipka). Jedinou výjimkou byly dvě odpočívky na obou koncích louky Uzana. Asi si na ně vůbec nepotrpí. Na horách byly občas informační cedule o místních chráněných územích, ale vždy jen formou cedule, žádná lavice. Posezení nebylo ani v Trojanském průsmyku, populárním východisku výletníků.

Spojení, cesta do Bulharska a cestování po zemi

Do Bulharska jsme jeli autobusem. V Srbsku byly t. č. dvě železniční tratě zavřené kvůli rekonstrukci, objet je nešlo, a přes Rumunsko, když jsme potřebovali vyjet odpoledne a dojet další den až do hor, se nedalo vlakem přes jednu noc dostat. Zvažovali jsme varianty kombinace vlaku a autobusu, ale zase bylo riziko ujetí přípoje. Nakonec jsme zvolili přímý autobus Brno–Sofie. Zpět jsme jeli vlakem, z Varny se do České republiky dá dostat za den, noc a den, kdyby nebyla výluka, tak jen na tři přestupy.

Po Bulharsku jsme jezdili vlakem, busy a minibusy. Velkým problémem pro plánování je absence vyhledávače autobusových spojů, jen jednotlivé společnosti nabízí různé přehledy, podobně jako jednotlivá města a autobusová nádraží. Problémem je, že tyto stránky mohou být dost zastaralé, nebo jedou úplně jiné spoje, ale nedá se to nijak ověřit. Hledali jsme jen vždy vlastně jen orientační spojení a teprve na místě ho ověřovali. Vlakové spojení, včetně aktuálních výluk, lze najít na webu drah.raspisanie.bdz.bg/en. Online se ani v roce 2022 mezinárodní lísky koupit nedali, pouze domácí spoje, ty jsme si ale kupovali na pokladně.

Мапу

Sebou jsme měli vypůjčené dvě tištěné mapy: Stará Planina 1 (*Туристическа карта на Стара планина – част 1*) a Stará Planina 2 (*Туристическа карта на Стара планина – част 2*), obě v měřítku 1:50 000. V mobilu jsme měli openstreetmapy, „zabalené“ do líbivého designu aplikace mapy.cz. Papírové mapy nám stačily, jen jednou jsme se dohledávali pomocí satelitní navigace a příslušné aplikace. Tištěné mapy, krásně červené, byly celkem dobré a skoro všude odpovídali stavu v terénu. Byly v nich zaznačeny i zdroje vody. Obě byly prakticky oboustranné: nenesí se tak „prázdný“ papír. Místní znalci nám i přesto pro příště doporučovali spíše tištěnou mapu v měřítku 1:70 000 (*Централна Стара планина – Троянски Балкан 1:70 000*), prý je ještě mnohem lepší a přesnější. Chtěli jsme si nějakou mapu koupit, ale nikde na ji neprodávali (!), ani na chatách, ani u v obchodech u moře.

